54

ОКТЯБРА ЦIЕЙНА—КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТАШ!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

СВЕТ арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областной Грозненски городской комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 78 (2703) | Ера, 27 сентябрь, 1962 ш. | Мах 2 кеп.

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ ПАРТИЙНИ СОБРАНЕШ

Юххьанцарча партийни организацешка дIайолаеннай отчетно-хоржамий партийни собранеш. Уж собранеш дилла а хиннай коммунисташта Iалальмате боккха лоархIам болаш, хIана аьлча дIахо йодача хана партийни организацеша бергболча организационни а политически а балха боарам белгалбоаккх цар.

Къаьстта боккха лоархIам болаш я укх шера хулаш йола отчеташи хоржамаши. Керда Программеи Устави тIаийца КПСС XXII съезд хинначул тIехьагIа эггара хьалха хулаш я уж. Цу съездо тIаийцача исторически решенешка а кхыча документашка а хьежжа масса а оагIорахьара бувцаргба коммунисташа шоай организацейи цар хержача органийи болх, дIадахача шера шоашта карагIдаьнна дика гIулакхаш, шоай балхацара кхоачамбоацараш, коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдара де дезараш белгалдоахаргда.

Итт бутт совгIа ха мара яьннаяц XXII съезд хинна. Цхьабакъда, цу юкъа а дуккха хувцамаш хиннад вай мехка, доккха толамаш даьхад советски наха промышленность, юрта боахам, культура дегIайоалаеча. Уж толамаш доахаш коммунизм хьалъеш боахкача советски наха хьалха лаьттараш, КПСС XXII съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара уж оарцагIбаьхараш коммунисташ ба.

Дерригача советски халкъаца цхьана дикка толамаш даьхад ворхI шера план кхоачашъеча вай республикерча къахьегамхоша а. Дуккхача предприятей, промыслай юххьанцара партийни организацеш майрра доккхал де йиш йолаш я шоашта карагIдийннача доккхийча гIулакхех. Царех я коммунистически къахьегама завод яха цIи яьккха ЦРМЗ-еи нефтемаслозаводеи, ворхI шера йола план укх бетта кхоачашъяьча «Горскнефть» НПУ, иштта кхыча предприятей организацеш. КПСС XXII съездо а март бетта хиннача Центральни Комитета Пленумо а хьалхашка оттадаь юрта боахам сихха дегIабоалабара хьакъехьара декхараш кхоачашдеш цхьадола толамаш даьхад юрташкарча коммунисташа а.

Цхьабакъда карагIдаьнна дика гIулакхаш дац отчетно-хоржамий собранешка коммунисташа кертахдоахаргдараш. Парте хьеххача тайпара, динза диса гIулакхаш, къоаста ца деш дола дешаш хургда собранешка къаьстта теркам тIабахийта дувцараш. Цу тайпара дешаш дуккха да вай республике.

Дуккха предприятеш я республике 8 бетта йола валови продукци арахецара план кхоачаш ца еш. Иштта дукха предприятеш я къахьегама овсарле лакхъяреи продукцега дIабода мах лохбареи планаш кхоачаш ца еш а. Республика дуккхача предприятешка ледара лел керда техникеи дикагIа йола опыти балха юкъейоалаяра а йолаш йолча торонех пайда эцара а гIулакхаш. Доккхий кхоачамбоацараш да колхозийи совхозийи балхаца. Отчетно - хоржамий собранешка уж деррига кхоачамбоацараш дувца а уж дIадахара наькъаш белгалдаха а деза коммунисташа.

Боахама ерригача участкашта тIахьожам лоаттабе, ер е вож дош къоастаде декхарийла волча сагагара из нийса а ханнахьа а къоастадара ше бехктокхаме волга дIахайта торо я партийни организацешка, хIана аьлча производственнии торговии предприятей, колхозий, совхозий, иштта цхьайолча кхыча, юкъарчал доаццаш производстваца ювзаенна йолча организацей администраце беча балха тIахьожам лоаттабе бокъо я юххьанцарча партийни организацей. Парткома, бюрос, тIахьожама комиссеша цу бокъонех мишта пайда эци цу гIулакха уж организацеш йоаггIача тайпара принципиальни хиннайийя хьажа а коммунистически тIахьожама прожектор производства ерригача участкашка дIакхоачаш хилийтара де дезараш белгалдаха а декхарийла ба коммунисташ.

Коммунизм хьалъяра лоархIаме дакъа да керда саг хьалкхевар. Отчетно-хоржамий собранешка чIоаггIа теркам тIабахийта беза идеологически болх тоабареи дIахо цун лоархIам лакхбареи дешашта. Цига дувца деза коммунистически къахьегама тIехьара социалистически яхь шерагIа йоаржа мишта ергья, дIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхашта, къаьстта дына гIулакхашта, духьал къовсам дикагIа мишта лоаттабергба, кхалнаха юкъера болх мишта тоабергба яха дешаш. Собранешка кIоаргга тахка деза идейно-кхетама болх мишта латт, хIаьта цу балхацара кхоачамбоацараш дIадахареи наьха вахареи къахьегамаи цо деш дола новкъостал лакхдареи наькъаш белгалдаха деза.

ТIеххьарча шерашка чIоаггIа айденнад вай республикерча коммунистий хьинар, къахьегамхошта хьалхашка чIоаггIа лакхденнад цар сий. Коммунисташа вахаре дукхагIа дакъа лацара бахьан да партийни вахаре ленински нормаши коллективни кулгалдара принципаши юхаметтаоттаяр, парте чура демократи, критика, самокритика дегIаяр. ХIанз хулаш йола партийни собранеш а дикача творчески хьалашка чакхъяха еза, шерра йоаржае еза критикеи самокритикеи.

Партийни вахаре ленински нормаш бокъонца кхоачашъеш чакхъяха еза отчетно-хоржама собранеш. Ханнахьа кийчо еш, хьалхашка латта дешаш нийса дувцаш, идейни боарам лакха болаш, коммунисташа хьинаре дакъа лоацаш уж собранеш чакхъяргйола гIулакх оттаде деза.

Собранешка шоай юххьанцарча организацей кулгалду органаш — бюро е парткомаш — хоржаргья коммунисташа КПСС Программа тIеи Устава тIеи чIоагIъяьча принципага хьежжа керда нах юкъе а бохийташ. Нийсса ахаш керда нах хоржаргба укх шера парткомашкеи бюрошкеи. Цудухьа коммунистий декхар да юххьанцарча партийни организацей органашка харжа оттаяь хIара кандидатура бокъонца тахкар, коммунизм хьалъяра гIулакха юкъе партийни организацеша лоаца дакъа лакхде ка яргйола нах цу юкъебахийтар.

СИХАГIА ЧУЭЦА ХЬАЖКIАШ, КХОАЧАШЪЕ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ЯЛАТ ДОХКАРА ПЛАН!

86 ЭЗАР ГЕКТАР ХЬАЖКIАШ ЧУИЙЦАЙ,
23 ЭЗАР ГЕКТАРА ТIАРА ЯЛАТА ЛАЬРХIА КХАЬЧАЯЬННА ХЬАЖКIАШ ЧУИЙЦАЙ,
11 ЭЗАР ГЕКТАР ГИДУАРГАШ ЧУИЙЦАЙ,
4 ЭЗАР ГЕКТАР ФАБРИЧНИ СВЕКЛА ЧУИЙЦАЙ,
49 ЭЗАР ГЕКТАР ГУРАХЬА ДУВ ЯЛАТ ДIАДИЙНАД,
63 ЭЗАР ГЕКТАР ЗЯБЬ АЬХАЙ,
106 ЭЗАР ТОНН ЯЛАТ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ДЕХКАД.

Из да кхашкарча къахьегамхоша даьчох 25-ча сентябре хьахиннар.

Къаьстта чIоагIа хьинар лакхденна къахьег укх деношка вай республикерча хьажкIаш лелаераша.

Укх тIеххьарча пхе дийнахьа хIара денна 1400 гектар хьажкIаш чуийяьй. Цхьабакъда, цунах а кхоачам ца беш, тIатIа сихагIа чуэц культураш.

ХьажкIаш чуэца йолаеннай Наьсарен районе. Дика хьийкъа хьажкIаш кхаьчаьннай совхозий кхашка, цхьабакъда, хIанзалца цига чуийцараш цхьа эзари ах эзари гектар мара яц. Районе хьажкIаш чуэцаш-м латт, бакъда, из болх хIанз а сиха лелац, хIанзарчул тIехьагIа кхы а 7 эзар гектар хьажкIаш чуэца еза.

Мела лел ялата хьажкIаш чуэцара балхаш Шаьлеи Ачхой-Мартанен районий совхозашка а.

ХьажкIащ дика чуэцаш тIехбаьнна дика механизатораш ба Ачхой-Мартана районе. ХIара денна цхьаццане 10—12 гектара тIара кхаьчаяьнна хьажкIаш чуэц Мулатов Ювсапеи Дадаев Iаддал-Iазеи. Бакъда, еррига агрегаташ яц цу балха тIа иштта дика ка йоалаш.

Ялат чуэцара балха новаторий опыт ерригача механизированни звеношка, ерригача агрегаташка дIакхоачийтилга колхозийи совхозийи кхашкарча механизаторий лоархIамера декхар да.

ХьажкIаш, гидуаргаш, баьца дааараш чуэцарца цхьана ханнахьа чу а ийца геттара дика продукци паччахьалкхенна дIаялара сухал беш ба республикера свекла лелаераш а.

Курчалой районерча колхозашка аханел дукхагIа йола шекара свекла чуийца яьннай. Шин кIирагIа еррига свекла хьаяккха а паччахьалкхенца расчет е а лерхIаш ба Курчалой районера свекла лелаераш.

Цхьабакъда, уж дIайийнача районех ерригаш яц фабричнн свекла чуэцара балха йизза йоакхо еш. Сентябрь бетта 25-ча денга алхха 43 процент мара чуийца яьннаяц ерригача республике свекла, хIаьта укх тIеххьарча пхе дийнахьа чуийцараш алхха 253 гектар мара яц, соахка цу юкъагIа чуийцарел шозза кIезигагIа хул уж.

Свекла дIаювча керттерча районашка геттара мела лел уж чуэцара балхаш. «Шалинскийи» «Джалкеи» яхача совхозашка кхоалагIа дакъа мара свекла чуийцаяц, 2 эзар совгIа гектар свекла я хIанзарчул тIехьагIа чуэца езаш.

Кхы а вогIа латт шекара свекла чуэцара гIулакх «Красноармейскийи» «Гореци» яхача совхозашка. Укх тIеххьарча пхе дийнахьа цар вIалла а чуийцаяц свекла, чуэцанза 750 гектар свекла шоай йоллашехьа а.

Лоадама хIама ца эшшаш цхьацца эзар гектар свекла я хIанз а чуэцанза Ачхой-Мартанеи Гудермесскии районий совхозашка.

Шекара свекла чуэцара балхаш иштта мела лелар чIоаггIа сагото яйташ гIулакх да.

Юрта боахамерча кхыча балхаща цхьана дика ка а йоалаш гуйран ялаташ дIадувш а зябь оахаш а да республикера дуккха боахамаш. Гурахьа дув ялаташ дIадереи зябь ахареи балхаш дика лел Грозненскии Надтеречнии районий боахамашка.

Юрташкарча къахьегамхошта дика хов хьатIадоагIача шера ялат дика хьувкъийтаргдола никъ агротехнически дикагIча ханашка из дIадер болга.

Юрта боахамера къахьегамхой! Сихде хьажкIаши шекара свеклаи чуэцилга, лоаццача хана чакхдаха деррига юртбоахама балхаш.

1962 шера 20 сентябрь тIакхоачаш хьажкIаш чуэцара, гурахьа ялат дIадера, зябь ахара

СВОДКА

(план процентащца нийсийча)

	Чуийца хьажкIаш	Гурахьа дIадийна ялат	Аьха зябь
Грозненски управлени	**81**	**35**	**35**
Ачхой-Мартана	71	16	21
Грозненски	94	43	38
Советски	2	—	8
Урус-Мартана	64	17	39
Гудермесски управлени	**59**	**22**	**33**
Ведана	34	—	—
Гудермесски	88	28	45
Курчалой	58	29	50
Ножай-Юрта	23	—	17
Шаьла	61	24	23
Наурски управлени	**89**	**33**	**68**
Надтеречни	100	49	139
Наурски	88	24	97
Шелковской	84	26	19
Сунженски управлени	**64**	**26**	**32**
гор. МагIалбик	78	33	44
Наьсарен	47	17	18
Первомайски	18	—	2
Сунженски	76	27	38
Ерригга а министерства колхозашкен совхозашкен гIолла	**73**	**30**	**37**
Скотооткорма треста боахамаш	**82**	**43**	**48**
Совнархоза совхозаш	**87**	**38**	**42**
Ерригга а республике гIолла	**74**	**32**	**38**

ХАНАЛ ВОРХI ДИ ХЬАЛХА

Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара сийна яьржача социалистически яхьа юкъе а баха, мехкдаьтта даккхара ийс бетта план ханал 7 ди хьалха кхоачашъяьй «Октябрьнефта» НПУ телемеханизированни промыслерча мехкдаьттахоша, хIаьта газ яккхара план кхы а хьалхагIа — 12-ча сентябре кхоачашйир цар. Планал совгIа итташ тоннаш мехкдаьттеи бIаьш эзараш кубометр гази яьккхай.

Къахьегама овсарле 3,5 процент лакхъеннай, продукцега дIадодар чухнахьа даккхара чотах ер шу доладелча денз 30 эзар сом паччахьалкхен ахча кходаьд, дуккха бIаьш эзараш киловатт-сахьаташ электроэнерги кхояьй, дуккха пайда луш йола 132 рационализаторски предложени балха юкъейихьай, хIара шоллагIа вола болхло рационализатор ва укхаза. Мехкдаьтта ца луш цхьаккха а скважин яц промысле!

Керда техника, толашагIа йола технологи балха юкъейоалаярах дуккха алсамдаьннад промысле доаккхаш дола мехкдаьтта. Промысле доаккхача дерригача мехкдаьттах диъ дакъа дича царех кхо дакъа даьккха ца Iеш вторични методащца доаккхаш да. Ремонт йоацаш скважинаша болх бу ха дикка йIаьхъеннай.

Мехкдаьтта хIара тонн, хIара килограмм бахьанце тIагIертта къовсам а лоаттабеш, семилетка диълагIча шера план а тIаийца социалистически декхараш а толамца кхоачашдеш я телемеханизированни промысла коллектив.

М. ЛЕВИН,
инженер-экономист.

Комсаш дукхагIа

Социалистически Къахьегама Турпалхочо звеньеваяс Надежда Григорьевна Загладас яздаь письмо дийшача, комсаш лелаерий сий лакха лоаттадергда оаха, аьнна чIоагIо йир Наурски района комсий совхоза болхлоша.

Сийлахь-боккхача Октябра накъа болхаш дика къахьегаш ба Умарова Маликат, Магомадова Малисат, Яковлева Анна, иштта кхыбараш а. Цар дийнахьа 845—945 килограмм комсаш йоах. Из хул шозза-кхозза нормал тIех.

Къахьегама котало яьккхай мастер Г. Прописнова керте латтача 1-ча отделене 2-ча бригада. Ший участкера планах 343 тонн яла езача 411 тонн комсий дIаеннай бригада паччахьалкхенна. Ди тIехьа сихлуш латт комсаш дIалулга.

Р. БОГДАНОВ.

ОКТЯБРА СИЙНА

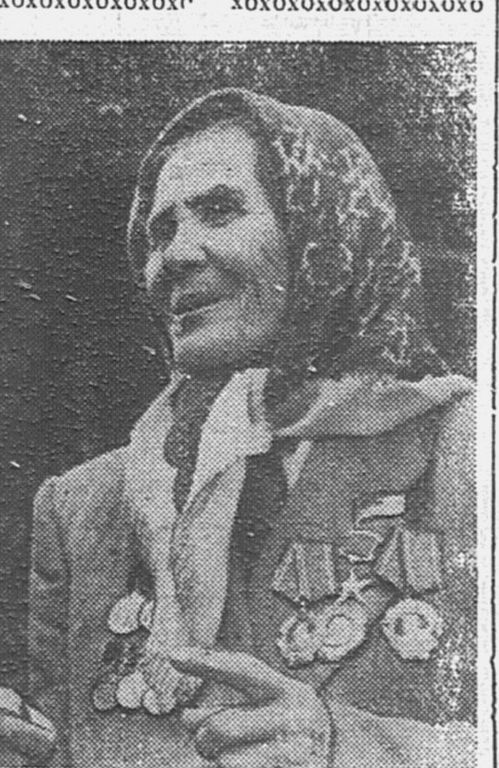
Грознера слюда доаккхача фабрике балха боахкарех дукхагIбараш юкъера школа йисте а яьккха производстве баьхка кагирхой ба. Массане а балха говзалаш дика Iомаю цар.

Дика къахьегама совгIаташ кийчду завода коллективо Сийлахь-боккхача Октябра сийна. Слюда хержача № 1 йолча цеха шоллагIча смена бригада дийнахьа йола нормаш 120 процент кхоачашъю.

Сунженски района боахамашкара ялат хьайиду Слепцовски элеваторо. Ди тIехьа дукхагIа хьатIакхухьаш латт хьажкIаш. ХIанзале хьайийцай эзараш центнераш хьажкIаш. Укхаза къаьстта дика болх барца белгалъяьннай хьажкIаш йокъаеча машина Iа болх беш йола Вешагурова Сацийта.

СУРТА ТIА: Вешагурова Сацийта болх беш йоалл.

С. Хакиева сурт.

Житомирски область. Черняховски района «1-ча Мая» юртбоахама артелера цIи хеза звеньевой Социалистически Къахьегама Турпал Надежда Григорьевна Заглада йолча хьоашалгIа яха хилар Хмельницки области Старосинявски района «Дружба» яхача юртбоахама артела звеньевая Социалистически Къахьегама Турпал Ева Петровна Дидук.

Нанас яь йиша санна тIаийцар Н. Г. Загладас еза хьаьша, ший звеной участке дIайийна хьажкIаши шекара свеклаи бIаргайтар цо цунна. Колхозни болама ветеранаша балха опыт дIаюха а йовзийтар, социалистически яхьа хьакъехьа шоайла договор а дир.

Сурта тIа: Н. Г. Загладеи (аьттехьа) Е. П. Дидуки.

В. Степаненко сурт. — ТАСС фотохроника.

Тахан вай маякаш йолча

Гектара тIара— 85 центнер хьажкIий

Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза Наьсар-Кертера отделени. Лакхача, Iажагiъеннача хьажкIашта юкъе лел зIамига саг. Михои маьлха зIанарашеи мерцаь хьатара юхь ел. Юкъ-юкъера пхи-ялх хьажкIа хьа а йоаккхаш царна бIара хьежаш цхьа минут йоаккх цо. Дика хет цунна ше Iунал даьча лаьтто дика беркат денна, ше мехка хьалхашка денна дош кхоачащдаь. ХIара гектаро 80—85 центнер хьажкIащ лу.

Кхо комбайн йоал Бекмурзиев Махьмада кулгалдеча механизированни звеной участка тIа болх беш.

— Цкъа гобаккхалехь ши лафет хьалъюз, — йоах комбайнера Бичиев ИбрахIама, — дика хиннай хьажкIаш.

— Мишта вIаштIехьдаьннад шун звенона иштта дика хьажкIаш хьалкхее?—хаьттар оаха Бекмурзиевга.

Оаха массане а дег тIара къахьийгар тхоай участка тIа, лоацца жоп делар Махьмада. ДIаьхача Iанна моттигера удобренеш йихкар кхай тIа. Дика тоадаьдар лаьтта. ХIа аьнна бIаьстан денош хьатIаотташшехь а урагIи пхорагIи шозза макха оаьккхар, культиваци йир. Цул тIехьагIа квадратно-гнездови хьисапе дIайийра Iажагiа хьажкIаш. ХьажкIаш хьалтIаялалехьа цкъайи, хьатIаяьнначул тIехьагIа цIаькхеи макха баьккхар. Юххьанца догIаш делхар, оасар сихха дегIадоагIар. Цудухьа дукха ха юкъеца йолийташ культиваторащца дохадора из. ХьажкIаш дикка лакхъеннаяр оаха юххера культиваци еш. Оасарах цIендир кха. Сихха тохаденна хьажкIашта гувнаш дир. Цу гIулакхо дика новкъостал дир. ХIанз шоана гучча тайпара хьийкъай хьажкIаш.

Ший къахьегамах хьахиннача доккхал де йиш йолаш ва звеньевой Махьмад а цун новкъост Оздоев Хьамзат а. Духхьал цар участка тIара цхьан дийнахь 20—25 тонн хьажкIаш дIалу паччахьалкхенна. 22 сентябре алхха цар дIаелар 30 тонн хьажкIаш. Дукха латт уж хьатта а. 50—60 болхло хул хьажкIаш чIIорма йоахаш, машинашта тIайотташ.

Шоай новкъосташа яьккха котало хьал а лоацаш къахьегаш ба комбайнераш а. Ди дIадахийтац Муцольгов Бембулата, Бичиев ИбрахIама, Муцольгов Заьудина шоай нормаш тIехкхоачаш ца еш. Цар дош деннад 5—6 балха дийнахьа Бекмурзиев участка тIара хьажкIаш чуийца яха.

Бакъда, отделене кулгалхоша доаггIача тайпара сий дац дикагIча болхлой, цар къахьегамах даьннача берката хьурмат дац. Дукха хьажкIаш ядийс комбайнашта тIехьа. Уж хьалехьае цхьа саг араваьккхавац, из болх бе юрта шортта нах боллаше а. Цкъаза машин ца хилар бахьан долаш кхай тIа Iойоассаю лафетка чура хьажкIаш, бийсан ара юс уж. Уж гIалаташ сихагIа дIадаха деза.

М. ЗАНГИЕВ.

Л. И. Брежнева Югославе йоаккха ха

БЕЛГРАД, 24 сентябрь. (ТАСС). Делкъел тIехьагIа Белграда юххерча Авала яхача гув тIарча малав ховш воацача югославски турпала каш тIа а ваха, цу тIа зизаш дехкар Л. И. Брежнева.

ТIехьагIо шоллагIа торжественни церемони хилар югославски столица мукъаяккхар духьа немецки захватчикащца тIом беча хана боабаь советскии югославскии тIемахой дIабехка боахкача Белградски кашмий пена юххе Л. И. Брежнева зизаш дохкаш.

* * *

БЕЛГРАД, 24 сентябрь. (ТАСС). СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Л. И. Брежнева тахан ший резиденце тIаийцар Белграде аккредитованни йолча дипломатически представительствашта керте латтараш.

* * *

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. ТАСС-а корреспонденташа И. Харитоновеи И. Титовеи хоам бу:

СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Л. И. Брежнев Белграда сийлера гражданин ва аьнна дIа а кхайкавеш Белградски халкъа комитета торжественни заседани хилар укхаза тахан. Советски Союзеи Югославеи паччахьалкхений байракхащца ягаьча заседаней зале Л. И. Брежнев гучаваьлча дIаьхдаь тIоараш техар депутаташа.

Заседане бар союзни халкъа скупщина председатель П. Стамболич, союзни исполнительни веча председатела заместитель А. Ранкович, Сербе халкъа скупщина председатель И. Веселинов. Воккхача советски хьаьшага моаршал луш къамаьл дир Белградски халкъа комитета председатела М. Неоричича.

М. Неоричича Iоеш Л. И. Брежнев Белграда сийлера гражданин ва аьнна дIакхайкавара хьакъехьа Белградски халкъа комитето яь решени, дошо печать тIатоIаяь грамота лу цунна. Депутаташ хьалгIовтт, дIайха моаршал лу цар воккхача советски хьаьщага.

Л. И. Брежнева дег тIара баркал оал халкъа комитета, цо шийна Белграда сийлера гражданин яха цIи яларах, заседани йолча хана Советски Союзах дIайха, доттагIлен дешаш аларах.

Югославе сай сий дарах а иштта тхоай, Советски Союза викалий кхы тайпа йоакхо ярах а, йоах Л. И. Брежнева, дерригача дунен тIа машар оттабар духьа, халкъашта юкъера доттагIал бахьан долаш хадданза къовсам лоаттабеча советски халкъа сий даьрг лоархI аз.

Боахами культуреи дегIайоалаеча, халкъа хьал-торо лакхъеча халкъа комитета депутаташа, города берригача гражданаша дIахо а толамаш дахар ловш къамаьл ду Л. И. Брежнева. Цо Московски Совета депутаташкара а Москверча берригача гражданашкара а дег тIара моаршал а лу царга, дикаца даькъала а бувц уж.

* * *

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. (ТАСС). Тахан ФНРЮ президента Иосип Броз Тито сийна торжественни завтрак оттадир СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Леонид Ильич Брежнева.

* * *

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. (ТАСС). Тахан Белграде дIайолаеннай официальни югославо-советски переговораш. Дег тIара раьза болаш а доттагIленца а лел переговораш.

* * *

БЕЛГРАД, 25 сентябрь. (ТАСС). Тахан СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Л. И. Брежнев Югославе Федеративни Халкъа Республика президентаца Иосип Броз Титоца цхьана къаьсттача экспрессаца Белградера Крагуевац яхача городе вахар.

Партийни вахар

Коммунистически къахьегам бахьанце лоаттабеча къовсама — партийни теркам

Колхозхошта, совхозийн предприятейи болхлошта юкъе коммунистически къахьегам бахьанце лелаю яхь вIаштIехьъяккхара дукха терко ю парте Шелковской райкомо. Коммунистически къахьегама коллектив яха цIи яьккха ткъаь итт коллективи коммунистически къахьегама ударник волаш 78 саги ва районе. Уж ба шоай дешар, балха говзал даиман лакх а еш, эздий доаца гIулакх цIагIа а ара а шоашкара бIарга а ца дайташ толашагIа бола производственникаш, производства новатораш. Царех ба Ленина цIерахча колхоза жа Iу нов. Атюгеев, жа дебадара а царна тIера дукхагIа тха даккхара а геттара дика ка маьхал яьнна «Коминтерн» яхача колхозера нов. Павлюченко, дикача фух дола жа кхоабача № 6 йолча совхозера нов. Эсмухамбетов.

Коммунистически къахьегама ударникашта юкъе ба доярка а, Iаьсий леладераш а, трактористаш а, комбайнераш а, бежа Iуй а, жа Iуй а, хьакхарч лелаераш а. Царна юкъе боккха болх лелабу партийни организацеша. Къаьстта хьокхаме ба цу даькъе «Червленный» яхача колхоза парткомо бу болх. Укхаза коммунистически къахьегама ударникий хьалхара слет хиннай, чакхдаккха кийчдеш да «Къонача коммуниста ди». «Лакха лоаттаде ахархочун сий» яха Н. Г. Заглада статья ювцаш собранеш хиннай масса бригадеи фермеи, хIаьта укх деношка из дош дувцаш колхозхой юкъара собраний а хургья. Уж тайпа балхаш цхьаццайолча кхыча партийни организацеша а леладу. Заглада статьяй хьакъехьа колхозхошта докладаш, беседаш ю райкома болхлоша. Дукха беседаш ю царца агитатораша а.

Партийни организаце баьча массово-политически организаторскии балхо дикка дийнъяьй социалистически яхь. Коммунистически къахьегама цIи яккхара яхь лелаераш дукхагIа хиннаб. 25 коллективи 450 саг колхозхой, совхозий, машиннаькъа, «Сельхозтехника» отделене, кхыча предприятей болхлойи ба из сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеш. Коммунистически къахьегама боламе дакъа лоацаш верригаш а 808 саг ва районе.

Цхьабакъда, хIанзалца баь болх бе безача балха юхьиг мара яц. ХIара колхозе, совхозе, кхыча предприяте коммунистически къахьегама тIехьа къовсам лоаттабераш бебийтара дукха къахьега деза райкомо а юххьанцарча партийни организацеша а. ХIанзалца дIаяхача хана из кхоачамболлаш даьд ала йиш яц. Цхьаццайолча партийни организацеша йоакхо ца еш битаб из болх, масала, Менжинске цIерахча колхозе. Цхьа шу хьалха коммунистически къахьегама цIи яккхара къовсам лоаттабе тIаийцар Саитов Iабдулла керте латтача жа Iуй бригада коллективо: къахьегама а, шоай кхетам лакхбара а, вахара а хьокхаме хила доккхий декхараш тIаийцар цар. Парторганизаце юххьанца из дика гIулакх хьаллаьцар, цхьабакъда, дIахо йодача хана партбюрос а колхоза правлене а терко ца еш йитар цу бригада барт тайна коллектив. Цудухьа мелъелар коммунистически къахьегама тIехьа йолаяь яхь. ХIанз керда хержача партбюрос чIоаггIа тоаде деза коммунистически къахьегама болама деш дола кулгал.

Коммунистически къахьегама боламах ха деза массе хIама дика ховш парторганизацей секретараш хилийтар духьа коммунистически къахьегама тIехьа лелаеча яхьа кулгалдара практика ювца семинар йир парте райкомо. Доклад йистеяьнначул тIехьагIа цу хьакъехьара шоай опыт ювцаш къамаьл дир «Червленный» яхача колхоза партбюро секретара нов. Теренина. Коммунистически къахьегама ударники коллективи яха цIераш практически шоаш мишта тел дийцар цо. Шоай дезачох бокъонца кхета а кхийтта цIабахар семинарера партбюро секретараш.

Белгалдаккха деза, колхозашка, совхозашка, кхыча предприятешка коммунистически къахьегама болам боаржабара кулгал хIанз дикагIа де баьннаб «Коминтерн» яхача колхоза парторганизаце секретарь нов. Юшков, жа кхоабача совхоза парторганизаце секретарь нов. Волков, иштта кхыбараш, цхьабакъда, из болх хIанз а чIоаггIа ледара лелабу «Октябра 40 шу», «Октябра 12 шу», Горьке цIерахча, «Красный пахарь» яхача колхозий парторганизацей секретараша Квасина, Бобровске, Ахмедова, Голышева.

Коммунистически къахьегама коллектив яха цIи яккхара къовсам лелабеш яр «Октябра 40 шу» яхача колхоза къона коммунист Янмурзаев Сайдулла керте латта жа Iуй бригада, Казачковайи Цвыгуновайи хьажкIаш лелаю звенош, дукха механизатораш. ЛерттIа кулгал эшаш дар из гIулакх, цхьабакъда, колхоза завхоз хиларах, заочно дешаш хиларах ше кхоавац яха бахьан а доахаш, из лоархIамера гIулакх кулгал доацаш дитар парторганизаце секретара нов. Квасина.

Квасина доаха бахьан а даккха йиш йоацаш, кхыча балхах мукъабаьха ба «Красный пахарь», «Октябра 12 шу», Горьке цIерахча колхозий парторганизацей секретараш Голышев, Бобровский, Ахмадов. ХIаьта а цар кулгалдац къахьегамхошта юкъе баьржача коммунистически къахьега болама. Из бахьан долаш меллу къахьегама дисциплина, балха планаш а социалистически декхараш а кхоачащдара лоаттабу къовсам. Иштта гIулакх хилар Янмурзаева бригаде, Горьке цIерахча колхоза Бальгишиева жа Iуй бригаде. Нагахьа санна новкъостий Голышеви Бобровскийи сихха оарцагIа ца боале из хургда цар колхозашка а, тIаккха бов тарлургда коммунистий царех бола тешам.

ХIара юххьанцарча партийни организаце сийлахь декхар да, идеологически балха массе формах пайда а эцаш, хадданза къахьегамхошта юкъе политически-кхетама болх лелабелга, коммунистически къахьегама болама дизза доал делга.

Цунца цхьана массехк критически замечани е лов сона зональни газетий редакцей балха хьакъехьа, къаьстта а «Терская Правда» яхача газета балхах. Цар оагIонаш тIа кIезига хул коммунистически къахьегама болама хетаяь дика материалаш. Алхха информацещ тийнна ца Iеш, кIоарггача кхетамца язъяь статьяш, коммунистически къахьегама ударникехи коллективехи язъяь очеркаш, цу гIулакха хетаяь бIарчча оагIонаш тела еза цу газеташа.

Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дузача денна сийленца накъа баха кийчлуш ба хIанз юрташкара къахьегамхой. Цу доккхача ден сийна яьржача яхье хьалхарча юхьиге латт коммунистически къахьегама ударникаши коллективаши. Шоай кулгашца сийрда кхоане — коммунизм — хьалъеш боахкараштa юкъе дукхагIа хилба из сийлен цIи лелаераш.

П. СЕХИН,
КПСС Шелковской райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи.

Даиман балха нормаш тIеххкхоачашъеш хьайоагIа крекинг-заводера шоллагIча цеха коммунистически къахьегама цIи лелаеча № 7—8 йолча установка коллектив.

ЦхьоалагIча сентябре денз октябрь бетта чотах къахьегаш я установка коллектив.

Иштта, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 45 шу дизара сийна къахьегама вахте а этта шоаш тIаийца декхараш ханал хьалха кхоачащдеш боахк уж хIанз. Коллектива юкъе хьалхле лелаеш ба коммунистически къахьегама ударникаш Кононенко, Краношкин, Ивановский, Иванов, кхыбараш.

Д. АМАРОВ.

СУРТА ТIА: воккхагIа волча оператора Кононенко Николая бригада вахта хьаэца йода.

И. Плиева сурт.

Ийс бетта план кхоачашъяьй

Укх шера Грозненски магистральни газопровода коллективо дика къахьийгад. Промышленностаи бахача нахаи лакха калори йола доагор далара ийс бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй цар.

Управлене рационализатораша 42 рационализаторски предложени еннай, царех 22 предложени балха юкъейихьай. Къаьстта боккха пайда беннаб инженера В. Борисовеи керттерча диспетчера Ю. Лотиевеи еннача предложенеша. Цар предложенеех станце клапаний когаметта штуцераш оттаяьй.

ХIанз цига вIашагIъеллай конструкторски бюро. Бюрос лаьрхIад станце эггара дукхагIа эшача доакъошка автоматизаци е, Iана замах эшаргдола доагор ахкан замах кийчде.

Управлене инженерно-технически болхлой социалистически яхье баьннаб семилетка диълагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра. 25 болхлочоа коммунистически къахьегама ударника цIи еннай. Царна юкъе ба операторaш Шаповалов Владимир, Щербинин Владимир, слесарь Больмеротов Алексей, иштта кхыбараш а.

Денгара денга толамаш совдоахаргда оаха Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дузача ден сийна, йоах цар.

Н. СОФРОНОВ,

Хьинар совдоахаш

Ший балхах дог лазара, болхлочун сий лакха лоаттадара Ленинградски фрезеровщика И. Д. Леонова дIадоладаь гIулакх хьал а лоацаш, сийлахьча Октябра сийна тIаийца декхараш толамца кхоачашду Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллективо. Къахьегама овсарле дегIайоалаяра тарра производстве культура лакхъяра а къовсам лоаттабу мехкдаьтта чакхдоахача установкай болхлоша.

Технологически 5 установкана юкъе Октябра сийна йола социалистически яхь яьржай. Яхье баьннараштa юкъе хьалха латт дикагIа волча оператора, коммуниста Ф. Пыхтунова кулгалду номер 3 йола бригада.

Мехкдаьтта продукташ цIенагIа хьакъоастаярца, хий, пар, электроэнерги кхоярца продукце мах лохбу установкай коллективаша. Масала, сийлахьча Октябра цIей тIакхоачача денга планал совгIа 3 эзар тонн мехкдаьтта сийрда продукташ арахецеи 3 эзар сома электроэнерги, пар, хий кходеи тIаийцад И. Руденко керте латтача № 21-1 йолча установкерча технологаша. Оаха сийленца кхоачащдергда тхоай социалистически декхараш, йоах установка коллективо.

Къахьегама доккхий толамаш доахаш белгалвувл воккхагIа вола оператор н. Шаламов, оператор Рыжакова, операторий помощникаш М. Датиева, Ф. Мальсагова, кхыбараш. Ийс бетта план кхоачашъяьй установка болхлоша.

Дика къахьегаш я коммунист Р. Пиркис керте латта № 21-2 йолча установка коллектив а. Сменах йола заданеш 118 процент кхоачаш а еш, 9 бетта план кхоачашъяьй цо а. Iома а яь, укх шера болх бе йолаялийтар цига абсорци яха керда блок. Продукце мах лохбара, химически продукцена эша бедал дукхагIа хилийтара доккха новкъостал дир цу гIулакхо. Хьинаре къахьег боккхагIа болча оператораша А. Ляува, В. Дегтева, иштта кхыбараша. Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара цIейна сийленца накъа йода установка коллектив.

Хь. КОТИЕВ.

Дика къахьег

Нохч-ГIалгIай моттигерча промышленноста министерства Ножай-Юртарча райпромкомбината коллективо бетт-бетта тIеххкхоачашъю производственни план. 100 процент кхоачашъяьй цу коллективо 8 бетта план, хIаьта хIанз ийс бетта план тIеххкхоачашъяра хьинаре къахьегаш а я.

Комбинато арахец шифоньераш, кухонни истолаш, корийи наIарийи санагIаш. Колхозашта цар ю парникови рамаш. Комбинат зIамига яле а тоъам боллаш дика оборудовани я цига. Балха лакхара хьокхамаш доах пилорамщика Ильясова Абдулкаира, сменах йола норма 140—150 процент кхоачашъю цо. Иштта дика болх бу столяра Потаменко Леонида, тракториста Зелимханов Iалауддина, кхычар а.

— Итт бетта план ханал хьалха кхоачашъелга Октябра цIейна оаха кийчду тха совгIат да,— йоах комбината болхлоша.

Б. НОВОСЕЛЬСКИЙ.

Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода иттлагIча установка болхлоша мехкдаьтта чакхдаккхара итт бетта план 20-ча сентябре 104 проценти мехкдаьтта сийрда продукташ хьакъоастаяра план 101,4 проценти кхоачашъяьй.

ДикагIа къахьегарца установке белгалбаьннаб оператораш Мигалин, Макаров, Раков, Калгушкина, иштта кхыбараш.

Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дуза ди хьатIакхачале планал совгIа эзараш тоннаш мехкдаьтта сийрда продукташ яла тIаийца декхар а толамца кхоачащдеш йоалл иттлагIча установка коллектив.

А. ДОДОВ.

Сурта тIа: иттлагIча установка оператор К. Мигалини цун помощник В. Погосоваи.

И. Плиева сурт.

ЦIенхаштта гучадоах кхоачамбоацараш

Социалистически Къахьегама Турпала Н. Г. Заглада статьяс дегаш ураоттадир «Ингушский» совхоза кхаш леладеча болхлой, дояркай, жа Iуй, механизаторий. 69 шу даьннача звеньевой хIара дош — из вайна а Iоттар еш да вай боахам во лелабарах, ахархочун сий лакха ца лоаттадарах, кулгалхой гIалаташ воашта бIаргагушшехьа а йиста хулаш вай леларах, йоах совхоза болхлоша. Из моттийта кхоабаш дола эхь — гаргарча сага халахетар де кхерилга да, хIаьта цо болх боха а бу.

Нийса да совхоза коллективо дувцар. Къаьстта во лел хьайбай продукци яккхара болх. ХIара Iаттагара 8 бетта яьккха шура 813 килограмм мара яц, из соахка цу ханналца яьккхачул 81 килограмм кIезигагIа хул. ХIара яхкача котамгара 24 фуъ мара гулдаьдац. КIезигденнад доахан, нана-хьакхарч, жа. Алхха унах доахан доврах совхоза доккха зе хиннад. Центнер шура яккхарга планах лаьрхIачул кхозза дукхагIа дода доакъар. Цхьаккха хьурмат доацаш доаду доакъар чуоттадаь доахан кхоабача хана, хIаьта юккъера лаьрхIача денни-буси хьайбашта тIакхеташ дола дулх геттара кIезига да.

Цу доллача хIамаша геттара чIоагIа лакхбаьб хьайбай продукци яккхарга дIабода мах.

ХIаьта «Лакха лоаттаде ахархочун сий»! яха Надежда Григорьевна Заглада статья гучахьарча партийни собране ювца оттаьча хана совхоза коммунисташа а специалисташа а лаьрхIар совхоза деча доала юкъера деррига кхоачамбоацараш гучадаха.

Коммунисташеи парте боацарашеи, шоайла дага а баьнна, аьлар:

— Вайх хIаранена хезад Загладай къамаьл. Хьадувла из цIаькха дийша а дийше, цо яххача тайпара вIаштIехьбаккха хьаж вай болх.

Уйла тIаяхийта ладувгIар собране хиннараша «Лакха лоаттаде ахархочун сий!» яха Н. Г. Загладай статья ешаш хиннача коммунисткага нов. Побережнаяйга. Из ешаш латташехьа а дешаш кхувсар ладувгIачар:

— Нийса йоах Н. Г. Загладас! Вай балха тIа а нийслу иштта.

Цхьабараша хьал а гIетте цигача дIаоалар статьяс шоашта дагадохийта бакъдараш.

Дуккхача наха дакъа лаьцар статья ювцача.

— Загладас дувцаш дола хIамаш вай совхозе а да, — аьлар № 1 йолча отделене агронома нов. Дзейтова, — Доакъараш тоъацар вай, цхьабакъда, бокъонца хьажкIаш кхее соахка мара доладаланзар, хIаьта укх шера ха-оттамах теша а тийша Iийра, де доагIар ца а деш. Цхьайолча участкашка хьажкIаш дика хьийкъа хилар бакъ ма дий! Ханнахьа хьажкIаш чуийца яхарал совгIа, деррига ча гIадамех аргIаш дергдолча тайпара вIаштIехьбаккха беза вай хьажкIаш чуэцара болх.

Хьайбай продукци яккхарга дIабода мах лакха хилар дийцар шоллагIча отделене управляюще нов. Гуноева.

— Кхолхонца мах бода вай шурийга, — аьлар цо, — хIаьта дулхага кхы а дукхагIа бода. ХIанад из ишта? Управленчески аппарат сов йоккха я вай, учет йоацаш тел доаханна доакъар. Цудухьа да доахан тоа ца далар а продукци яккхарга дIабода мах лакха хилар а. Вай декхар: еррига юртбоахама культураш дика хьувкъаелга, пайда дукхагIа баргболча тайпара доахан кхоабилга, цар продуктивность лакхъелга. ХIаьта совгIа йола управленчески аппарат фермашкареи полеводчески бригадашкареи дIаяккха еза.

Терко е мегаргдолаш хIамаш дар 3-ча отделене агронома нов. Фаргиева, совхозе дояркалла болх беча коммунистка Пешхоева Нинас дийцараш.

— Нагахьа санна совхоза берригача болхлоша болх цIена боре, — йоахар нов. Пешхоевас, — тIехьаюсаш хургьяцар совхоз. Укх шера болх во баьбац оаха — хьалхле яккхарах тела вымпел тхога я, карара кара тела ЦIе байракх а тхона хьожаяьй, хьалхарча ах шера тха фермо болх дика барах телевизор еннай. Цхьабакъда, шура яккхарга дIабода мах хIанз а сов лакха ба. ХIана? Цунна дала жоп цаI да—доакъараш ийдеш хилар. Нагахьа санна совхозо ше хьалкхедаьча доакъарех хьайбашта рацион увттаеш хилча, продукци яккхарга дIабода мах дикка лохлургбар.

Собране къамаьлаш дир совхоза болхлоша, кхаш леладераша, хьайбай боахамерча специалисташа. Цу массане а даьча къамаьлий корта цаI бар: берриган из тIабахийта дикагIа къахьегилга. Доадергдац къахьегамхой сий!

М. БУЛГУЧЕВ,
МагIалбика района «Ингушский» совхоза партбюро секретарь.

Дикали дукхали бахьанце

1961-ча шера сентябрь бетта йолаеннай болх бе парафин йоаккха установка. ЦIенъянза йола парафин арахецара даькъе проектах лаьрхIа хиннача боарамга дIакхаьчар установка октябрь бутт а бовлехьа.

30—35 процент парафин а йоаллаш йолча парафинистий дистилляторцара избирательни растворителашца парафин яккха езаш дар нефтемаслозавода хьалхашка лаьтта декхар. СССР-е эггара хьалха Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама институте кийчъяь а тха заводе чакхъяьккха а я из принципиально керда процесс. Iилман болхлоша, проектировщикаша, завода керт-кертерча инженерно-технически болхлоша дакъа а лоацаш дIайолаялийтар установка болх бе. Керттерча даькъе заводера дикагIа болча болхлоех хьавIашагIкхийтар установка коллектив.

Парафинацара даьтташ дIакъоастадара процесс чIоагIа чоалхане процесс я. Из процесс хIанз а тIехь Iомаеш, керда наькъаш лохаш я завода коллектив. Продукце дикал а дукхал а совъяккхара тIаерзаяь 100 совгIа рационализаторски предложени еннай установке 1962-ча шерах хьалхарча ах шера а. Парафин яккхара процесс тоаяра хадданза къахьег хIанз а рационализатораша, установка ерригача коллективо.

4—5 сахьата йIаьхлуча лабораторни анализага а ца хьежадеш, парафина вол-дикал бIаргаца къоастаде Iомаелар коллектив сихха. Парафин во-дика хилар цунах даьтта дукха-кIезига даларга хьежжа хул.

Юххьанца парафин яккхара процессана гIаьххьача боараме температурни режим оттае езаш яр коллектив. БоккхагIа болча операторийи операторий новкъостийи А. А. Волошина, В. И. Косолапова, А. Н. Шиянова, Д. А. Горьковой, М. С. Должикова, иштта кхычар а новкъосталца хIанз из гIулакх Iомадаь даьннад, маца а малагIа а температурни режим хила еза белгалдоаккхаш рекомендацеш оттаяьй.

Кристаллизаторашка смесь шелъяр цхьан боарамагIа хулийтилга лерттIа вIаштIехьа ца доаккхалуш дукха ха яьлар установке. Кристаллизаторашка смесь лерттIа чакх ца ювларах дар из. Из гIулакх а тоалургдола никъ лехар оаха.

МалагIча а масса а точке растворитель тела еза яха дош Iомадеш а дукха ха яьккхар оаха. Из дош къоастадарах торо хилар парафина кристаллизации фильтрации яра хьалаш тоаде.

Цар а установке чакхдаьхача уж санна кхыча а гIулакхаша йиш хилийтар установкага парафин яккхара процесс тоае а цун ларда тIа нефтемаслозавода керда установкаш хьае проекташ оттае а. Установка коллективо даьча творчески балхех даьнна беркат гуча да: хьалхарча квартала план 113,5 процент, шоллагIча квартала план 121 процент, август бетта план 120 процент кхоачашъяьй.

Коммунистически къахьегама установка яха сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабещ йола къона, барт тайна коллектив я уж толамаш даьхар.

Дуккхача хана денз нефтемаслозаводе болх беш ва воккхагIа вола машинист С. А. Мусаянц. Цо болх бе Iомабаь нах хIанз вай мехкарча дуккхача заводашка балхаш деш ба. Цун хьалхленца толаме болх бе йолаелар продукци шелъю отделени. Цу отделене болх дикка тоабеш йола иттех рационализаторски предложени еннай нов. Мусоянца. Доккхал ца дезаш, болхлочун сийле лакха лоаттаеш, ший болх геттара дика ховш а безаш а ва из. Парафина установке болх беча юкъагIа цо балха говзал Iомаяь ба новкъостий Пантелеев, Хазбулатов, Пономарев, иштта кхыбараш.

Шоай балхах чIоагIа дог лазаш къа а хьегаш, дукхагIа а дикагIа а продукци арахецара процесс тоаяра къахьегамхой оарцагIа а боахаш, бригадашта керте а латташ балха сийле йоахаш хьабоагIа боккхагIа бола оператораш новкъостий А. А. Волошин, В. А. Косолапов, В. С. Мертвищев, Д. А. Горьковой. ХIара денна шоай бригадаш вIашагIа а етташ, балха анализ а еш, бригада хIара членаца къаьст-къаьста къамаьлаш деш, хьехам телаш чIоагIъяьй цар бригадай къахьегама дисциплина. Харцахьарча новкъа баьннараштa критика еш моттигаш а кIезига хиннаяц.

Балха тIа ца воагIаш Iийнавар къона болхло А. Пономарев. Смена массе члено къамаьл дир цу хьакъехьа «пятиминутке». Бригадо къаьстта тIахьожам оттабир цунна тIехь. ХIанз установке эггара дикагIбарех ва А. Пономарев. Харц никъ лаьцабар оператора нов. А. Зуя а, бригадо ший доалах хьайийцар из. ХIанз дика оператор ва Зуй. Кагирхой сайрийнарча школе деша а хайра из.

Дешара гIулакх коллективе мишта латт дIахайтара ши цифр йоалайича кхоачам ба: коллективацарча нахах 35 процент институташка, техникумашка болх беш болча кагирхой школашка дешаш ба, укх шера нефтяной институте экзаменаш дIаеннай 5 саго.

Комсомольски организацега хьалхле а йолаш парафин яккхара процесс Iомаяра гIулакх дIахо а шаьрделга дIадоладаьд установка коллективо. Цу гIулакха установка инженерно-технически болхлоша лекцеш еш, беседаш ю.

Коммунистически къахьегама бригада яха цIи яьккхай хIанзалехьа а установка шин бригадо (боккхагIа болча операторий нн. Волошинеи Косолаповеи бригадаша). Коллективацара ахаш гаргга нах коммунистически къахьегама ударник яха цIераш яьха ба.

Даьхенна дукхагIа а дикагIа а парафин — ишта да установка коллективо шийна хьалхашка оттадаь декхар.

Ю. ГИЛЯДОВ,
Грозненски нефтемаслозавода № 40 йолча установка начальник.

СЕРДАЛО

2-гIа оагI. 27 сентябрь, 1962 ш.

1963-ча шера хьувкъамашта — чIоагIа лард

Юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи Нохч-ГIалгIай АССР министерстваи республикански юртбоахама опытни станцеи гуйран ялаташ дIадера а зябь ахара а хьакъехьара рекомендацеш

Республика юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министерства технически совете 17-ча сентябре заседани хилар лаьттанцарча балхий секце. Цига йийца а йийца могайир укх шера гуйран ялаташ дIадувлгеи зябь оахилгеи чакхдаккхара хьакъехьара министерстваи республикански юртбоахама опытни станцеи рекомендацеш.

Рекомендацеш ювцача хана хьинаре дакъа лаьцар территориальни производственни управленей керттерча агрономаша новкъосташа Бачманова, Пилипенко, Ибрагимова, кхыча специалисташа.

ЧудоагIаш дола ялат алсамдаккхара боккха лоархIам болаш я вай республикерча хьалех гурахьа дIаювш йола культураш. ХIаьта гурахьа дIаюв культураш юкъ-юкъе доакъара лаьрхIа дIаеро торо хулийт дуккха а геттара дика доакъар Iалашде. Гурахьа дIаювча культурай биологически башхалонаша торо хулийт гурахьа-Iай хинначa йоачанех а, хIаьта иштта бIаьстанарча тIоадалех а дикагIа пайда эца, шерра-шера дика хьийкъа ялаташ а моша доакъар а чукхахьа.

Цудухьа колхозаши совхозаши декхарийла я гурахьа ялаташ дIадера ший ханнахьа а дика а кийчо яра къаьстта чIоагIа йоакхо е а лаккхача агротехнически боарамах из гIулакх чакхдаккха а.

Гурахьа дIаюв культураш дика хьувкъийтара уж культураш дIае еза хьалхагIа хьажкIаш, гидуаргаш, ялата-бобови культураш, шекара свекла, коартолаш а хинна юххьанца уж чу а ийца мукъадаьннача лаьтташ тIа. Цул хьалха пропашни культураш хиннача дIайийна гурахьа юв культураш чуийцача лаьтташ тIа а наггахьа дIае мегаргья гурахьа юв товарни культураш. Цхьан лаьтта вIаштта шоззанел дукхагIа дIае могаяц гурахьа юв культураш.

ДIадув фу дика хилар лакхарча хьувкъамий лард я. Шийна мел эш цхьоалагIчеи шоллагIчеи классах дIадувча кондицега дIакхоачадаь дикача сортах дола фу Iалашдара де дезар де, гранозан е кхыйола молхаш теха из чакхдаккха, цунах гексахлоран тоха декхарийла ба хIара боахам. ДIадувча хана цу фуна бактериальни удобренеш тохилга могаду. Къаьсткъаьстача районашта могадаь дола дикача сортах дола фу дIадер дIайийна культураш дика хьувкъийтара экономически эггара пайданагIа дола молха да, цудухьа тIехъяьккха чIоагIа йоакхо е езаш да дIадувш дола фу. ДIахо йодача хана кхы а дукхагIа дIаде деза «Безостая-1» яхача сортах дола гурахьа дув кIа, цунах керттера сорт хила деза. Цхьабакъда, нийса лархIа йиш йолаш дац цхьаццайолча совхозийи колхозийи кулгалхой «Скороспелка-3» яхача сортах дола гурахьа дув кIа вIалла а дIа ца де лерхIаш хилар. Гурахьа дувча кIих 20—25 процентага дIакхоачаш цу сортах дола кIа дийча нийса хургда. Цунах торо хургья ялаташ чуэца сихденнача хана уж балхаш низкъала доацаш де, дикагIча хана сихха ялаташ чуэца, хIана аьлча тайп-тайпарча ялаташта Iаламан хьала цхьатара доацаш ух цхьадола шераш. Белггала да, «Безостая-1» яхача сортах долча кIил дикагIа шелал ловш да «Скороспелка-3» яхача сортах дола кIа.

Лоамий районашка дика хьувкъ «Новоукраинка-83» яхача сортах дола гурахьа дув кIа.

Хийца паччахьалкхен резервех кхоачам хиллал гурахьа дIадувча ялатий фу хьожадаьд укх шера колхозаштеи совхозаштеи, хIаьта иштта сорташ кердадахара юртбоахама опытни станцера а дIахийцад лакхарча репродукцех дола фу. Опытни станце дIахецаш дола элитаи хьалхарча репродукцеи фу алхха колхозийи совхозийи фуна участкашка мара дIаде йиш яц. Фу леладара керда система юкъейоалаярца дийзза, сорташ кердадахара порядок ца телхаяр духьа хIара совхози колхози декхарийла я опытни станцера шийна хьожадаь деррига фу массе шера дIакхахьа а фуна лаьрхIа из дIаде а. Цу тIа а фуна лаьрхIа гурахьа дIадувш дола ялат хьалхарча шера гуйран юв культураш хиннача лаьтташ тIа де йиш яц, хIана аьлча, из деш хилча фуна участкаш бIехлу, юртбоахама культураштa зе деш йола садоахка хIамаши лазараши дарж. Гурахьа дIадувча ялатий ший доалахьара фу ханнахьа цIендаьи дIадувча кондицега дIакхоачадаьи ца Iеш, ялаташ дIаийдеча пункташеи опытни станцеи боахамашта дIахийца деррига фу укх гарггарча деношка дIадахьа дезаш да тIалатта декхар.

Гурахьа дIадувча ялаташта лаьтта кийчделга тIехьа ца даккхара хьалхагIа цу тIа хинна культураш чуийца йоаллашехьа, доакъар кийчдара царех пайда а эцаш, гIадамех, шекара свекла лордех, иштта кхычарех цIенде деза кхаш, тIехьа ца а доахаш, цу сахьате дIадоладе деза оахам делга.

Лаьттанца мамогга дукхагIа тIоадал Iоаяраи йолаш яр ца йойтараи тIадерзадаь хила деза укх шерарча хьалех лаьттанца деш дола балхаш. Оахам дика хулга, оасар дохаделга, гурахьа хиннача йоачай тIоадал соцаелга Iалашхургдолча хьисапе де деза лаьттанца ду балхаш. Из хургда боал тохаш оахам а деш. Iы гIетташ тIоадал йовргйоацаш, цул тIехьагIа из нийс а деш тоIадеш хилча.

Ка бола а, ялата-бобови а, кхыйола хьалха кхача а культураш тIа хинна, хьалха аьха хинна кхаш ах пара хьисапе юха аха деза. Пропашни культураш хиннача участкашка, дукхагIча хьале, дарбалаш йоха а еш, тIера тIоанаш тоIа а деш Iалаьмате сиха юха оахам де деза оахам деча комбинированни агрегаташца. ЦIенеи оасар кIезига долаши йолча участкашка йиш я пропашнии пожнивнии культураел тIехьагIа лаьттач тIера тIоанаш дискови макхашца, лущильникашца, боал боахаш доацача нохаращца кIаьдде, сихха макха а боаккхаш, шаьр а деш. Хьалххе а, хIамаш дIаелехьа 2—3 кIира хьалха-м муххама а кийчдаь йистедаккха деза гурахьа культураш дIаювш дола лаьтташ. Оахкашехьа а кердача оахам тIа хIамаш дIае йиш яц. ХIамаш дIаелехьа культиваци е еза.

Тохкамашеи дуккхача боахамий практикои хьахьекхад лаьтта оахача комбинированни агрегаташца даьча оахам тIа тIоадал дикагIа соцалулга. Ишта оахам даьча кхашка дуккха а дукхагIа тIоадал хул молпагIча тракторни нохаращца даьча оахамашкарчул. Оахам ду агрегат латт тIехьадувзача е дIатIачIоагIдеча хьоанагIалаш а долаш долча нохарах, нохара зуло дIатIачIоагIъяьча уголкови е таврови аьшках яьча оахам шаьрдеча волокушах, кольчати катка секцех. Пхи боал боахача нохара тIехьаювз ши метр чулоацаш йолча кольчати катка секци, хIаьта биъ боал боахача нохара тIехьа — 1,5 метр чулоацаш яр. Агрегат йодача хана волокушаи кольчати каткаи чулоацаш дола лаьтта цхьан боарамагIа хила деза. Кольчати каткаш йоацаш хилча дискови лущильникий секцеца а бе йиш я из болх. Макхаш а тIехьа нух озачул алхха 4—5 процент мара халагIа дац оахам ду комбинированни агрегат дIаоза. 12 процент дукхагIа да цо доаду доагор. Цхьабакъда, оахам деча комбинированни агрегато массехк болх цкъара беш хилар лаьрхIача, доагама цо еш йола юкъара расход 27 процент кIезигагIа хул.

ХIамаш дIаелехьа культиваци е дисковани ю. Бещ бола болх кхоачамболлаш кIоарга хилийтара балластана яьшкаш оттаяь хиланза яргьяц дискови лущильникаш, боаггIача боарамагIа атака са болаш оттаяь а хила еза уж. Мухь боацаш лущильникашка болх байта йиш яц.

Укх шера ха екъа оттарах республика массе зоне а лаьтташ докъаденнад, цудухьа гурахьа ялаташ дIадуврдолча лаьтташка хьалххе а хий диллар геттара боккха лоархIам болаш да. ЧIоагIа оттаде деза хиш дехкача лаьтташ тIа хьалххе а хий диллачул тIехьагIа мара гурахьа дув ялаташ дIа ма дувлда, аьнна. Гурахьа ялаташ дIадувча лаьтта уж дIаделехьа дилла деза хий, хIаьта нагахьа санна эшаш хуле, дIадийначул тIехьагIа а дилла мегаргда хий, сецца шелал отталца. Дуллача хи боарам лаьттанга, из тIаьда хиларга, иштта кхыча хIамашка хьежжа хила беза. Масала, гIомара тIоа 60—120 сантиметр кIоарга уллача, гурахьа кIа дIадувча лаьтта хьалххе а дуллача хана боарам ба гектара тIа 900—1000 кубически метр. Дренирующи тIоаи грунтови хиши кIоаргагIа долча метте 2000 а кхы дукхагIа а кубически метрашка дIакхоачабе йиш я из боарам.

Гурахьа культураш дIаювча лаьтта хьалха хиннача культураштa удобренеш йийхка хиннаеце, из оахача хана 10—15 тонн шира дала доладенна кхо, 4—5 тонн ширадаьнна кхо е 10—15 тонн кхона-лаьттан компост йилла еза хIара гектара тIа, гектара шишша центнер кхсачаш цунах суперфосфат а эеш. ХьалтIаяьнначул тIехьагIа а хIара гектара 1—1,5 центнер кхоачаш суперфосфат йилла еза гурахьа дIайийнача культураштa.

Гурахьа дIайийна культураш цхьатарра дика хьалтIаялийтара а цар дика дегI дара а боккха лоархIам болаш да уж ханнахьа дIаер. Опытни станцена, сорташта тохкам беча участкашта гучадаьннараш, дуккхача совхозийи колхозийи опыт ларде а лаьца, могае йиш я гурахьа ялаташ дIадера эггара тIехйола ер ханаш:

	гурахьа дув рожь	гурахьа дув кIа	гурахьа був мукх
Лоамий зона	—	20.IX—5.X	1—10.X
Лоамашта хьалхашкара зона	10—15.IX	25.IX—15.X	5—20.X
Центральнии тиркацареи зона	1—15.IX	25.IX—10.X	1—15.X
Арений зона	10—25.IX	20.IX—10.X	1—10.X

Хьувкъамаш дика хилийтара геттара боккха лоархIам болаш да дIадувча фуна боарам нийса хилар.

1961-ча шера республика дуккхача совхозашеи колхозашеи лаккхача боарамагIа дIадийра гурахьа ювча ка болча культурай фу, цунах хетта укх шера дикка тIакхийтар гурахьа дувча ялатий хьувкъамаш. ХIара боахама, кхай лаьттан-климатически хьалашка а фуна волга-дикалга а хьежжа хулийт дIадувча фуна боарамаш.

Гурахьа ювча керттерча фийг болча культурай цхьан гектара тIа миллионашца лоархIаш укх боарамагIа фийгаш кхоачаргдолаш дIаде могаду фу:

	Гурахьа дув кIа: „Безостая-1"	Гурахьа дув кIа: „Скороспелка-3"	Гурахьа дув кIа: „Новоукраинка-83"	Гурахьа був мукх	Гурахьа дув рожь
Лоамий зона	—	4,5—5,0	4,5	4—4,5	
Лоамашта хьалхашкара зона	5,5—6,0	5—5,5	—	5—5,5	5,5—6,0
Центральнии тиркацареи зона	4,5—5,0	4,5	—	4,5—5,0	4—4,5
Арений зона	3,5—4,0	3,5	—	3,5	4—4,5
Хий дуллаш хуле ерригача зонашка	6,0	5,5	—	—	—

Гурахьа юв вика, дукхагIча даькъе, «Безостая-1» яхача гурахьа дувча кIих а эяь фуна лаьрхIа кхее еза укх шера. КIица вIашагIъэяь вика дIаювш хилча шаьрача аренийи центральнии зонашка юв 35—40 процент викеи вож кIаи а долаш хила еза лоамашта юхерча зонашка — 30—35 процент.

Декъача оахам тIа дIаювш хуле дIадув боарам 10—15 процент лакхбанза баргбац. Цул совгIа, гоаяь дIаювш хилча а цу тайпара 10 процент лакхбе беза дIадера боарам. Гектара тIа дIадувча фуна дозала боарам белгалбаккхара эзар фийга дозал эца деза гектара тIа дIаде лаьрхIача миллион фийгий тIадаргдолча даькъе. Масала, кIин фийгий цхьан эзарне дозал 40 грамм да, хIаьта гектара тIа дIадувча тIадаргдолча фийгий боарам 5,5 миллион фийг ба, тIаккха дIадувча кIин дозала боарам хургба 40×5,5=220 килограмм. Боахам тIа мегаргдола фу 92 процент да, цудухьа цунга хьежжа оттабе беза боарам а. Укхаза вай белгалбаь дIадувча фун бизза бола дозала боарам хургба $\frac{220 \times 100}{92}=239$ килограмм, нагахьа санна оахама тIоадал гIаьххьача боараме хуле, хIаьта декъача оахама из хургба 263 килограмм.

Уж белгалдаь дIадувча кIин боарамаш хIара боахама къаьстаи боахама чухь хIара кхайна къаьстаи хила деза фу дика-во хиларга, оахама башхалонашка, хьалхагIа дIайийна хиннача культурашка, кхаш оасарах цIенa-бIеха хиларга, дIадувча ханашка хьежжа. Оттадаь дIатоссача фун боарамаш кхоачащдара чIоагIа агрономически тIахьожам оттабе беза. ЧIоагIа агротехника телхаелга лархIа деза мелла даь а боарамаш лохдарах.

Укх шерарча хьалашка диллача гуйран культурай хьувкъам лакхбара къаьстта боккха лоархIам болаш да фу кIоаргагIа дIадер. ТIийхига дIадийна фу воча хьалашка нийслу, дукха фийгаш хьалтIа ца а доалаш дус, хIаьта хьалтIадаьннараш а овлаш мела долаш хул, зIыргаш сом ца а луш шелало доагаду. Оахамгеи дIадувча ханагеи хьежжа 6—8 см. кIоарга дIаде деза фу. Из кIоаргал а йолаш дIадийна фу тIоадали температуреи дикагIа йолча лаьттан тIоана юкъе нийслу. Цу хьалашка деррига фу цхьатарра тIадоал, овлаш дика чIоагIлу, зIыргашта шоашта а Iоаткъам кIезигагIа хул Iан замалахь. Iан шелал кIезигагIа лоалуш дола фу («Безостая-1» яха кIа, «Дагестанский» яха мукх) кIоаргагIа дIадер боккха лоархIам болаш да. Уж сорташ дIадувча хана къаьстта уйла тIаяхийта еза уж кIоаргагIа дIадера.

Гуйран ялаташ лакхача боараме дIадера, эшшача боараме кIоарга фу дIадувлга Iалашдара сеялкаш хьалххагIе а тоаянзеи уж дика нийсъянзеи яргьяц. Яьшка чакх са ца доагIаш а рама тIа тешаме дIачIоагIъяь а хила еза. Фу дIадувча коробкай пхонаш тIерча положенех хила еза; фу дIадувча катушкашца цхьана хьал-Iо текхаш а кхесташ а бола гIув тайжжа а дIа ца тувсалуш а лела беза; сошникех йоахкача дискай дитташ ира хила а, хIаьта дискаш оагIора ца сетташи цунца цхьан кулгацa паргIатта дIа-юха хьовзае йиш хургйолаши хила а еза.

Сеялка чулоацаш долча дерригача мугIараштa юкъера йовкъаш цхьатарра хургйолаш оттае еза сошникаш.

Трактораша тоIадаь лаьтта нийсдар а цамцадаккхар а духьа агрегата хьалхашкахьа трактора тIехьа дайга макхаш е кхы тайпа хIамаш ювза могаю. Цу гIулакха, нагахьа санна эше, сеялкана тIехьа дайга макхаш е волокушаш ювз. Агрегат цкъа яхача гIолла шозлагIа ухаргйоацаши цо юкъе йовкъаш ютаргйоацаши лелийтар духьа фу дIадувча хана маркераши лар белгалйоахаргаши лелае еза.

Сеялкага болх бокъонца дIаболабайтале хьалхагIа цо болх мишта бу хьажа деза. Цу гIулакха харша чу хьож сошникаш фу мел кIоарга дIадуврголаш оттаяьй а сошникашта юкъера юкъ меллий а, фу мел кIоарга дIадийнад, дехьарчеи сехьарчеи шин гонна юкъера а шин сеялкана юкъера а мугIарч миштад.

Ялат дIадувча агрегато болх беш мел йоаккхача хана цунна шийнна тIачIоагIбий хул болхлой, транспорт, галеш. ХIара сеялка тIа цхьацца сеяльщик хила веза. Болх беча хана сеялщикаш декхарийла ба сеялка яьшка чу фу мелад а сошникашка ги боаррамагIа чулегий а хьежа, лаьттангеи баьцашкеи сошникаш дIа ца йикъийта, хьалхагIа го боаккхаш дихьача мугIараштa галваьлча трактористага хоам бе, маркерашеи лар белгалйоахаргашеи болх мишта бу хьежа. Сеялка гола тохаш контрольни харша чу гIолла тIехйоалача хана сошникаши маркери балха юкъера яха а юха болх бе йолаялийта а еза.

Даим, сменах 2-зза—3-ззачул кIезигагIа доацаш, хIаьта болх дIаболабеннача юххье—агрегато шоллагIеи кхоалагIеи го боаккхача хана, хьежа веза вIаши ул-уллув лелача шин сеялканеи цхьан агрегато баькхача шин гонна юкъереи мугIараш мел шера да, фу мел кIоарга дийнад, лаьтта Iолега фу ший боарамах легий, йовкъаш йитаьйий (фу дIа ца дувш йиса а дукхагIа дIадийна а моттигаш йий). Цу хана къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийта еза фу кIоаргагIа дIадера (пружинаш эзадий, чухьарча оагIорахьара тIалетача топпарах дискащ цIенъярал совгIа сошника чу фу ухийташ а йола отражательни пластинка мишта латт). Уж белгал мел даь кхоачамбоацараш дIадаха деза. Цул тIехьагIа мара дIахо бе йиш яц болх.

ДукхагIа урагIа-пхорагIеи листеи мугIарч хургдолаш де деза ялаташ. Листача мугIарчех дIадувш хилча, керттера обработка еча оагIорахьа а доацаш пхорагIа дIаде деза гуйран ялаташ. МоллагIча способах из дIадуй а хьежа веза сеялкашка болх соцабайтилгеи дIаболабайтилгеи юхаерзача моттигашка хиларга (контрольни харшаш долчча). Цкъара баькха го мундаш а егIа белгалбе беза. Агрегаташ юхахьувзаш йола моттигаш йиъ сеялка чулоаца мул миссел шера хила еза, деррига кха дIадийна даьнначул тIехьагIа агрегатага ши го а баккхийта уж дIаюврггйолаш. Укх шера къаьстта могадеш да ялаташ дIадийна лаьтташ IотоIа а деш шаьрделга.

ХьалхагIа а ялаташ дIадувча хана а лаьтта дика кийчдаро, биззача боараме фу а тоссаш фу нийса дIадеро, оахам шаьрдаро Iалашдергда гуйран культураш цхьатарра а дика а тIаялга, хIаьта из ялаташ дика хьувкъаргхилара белгало а я. Доакъарийна лаьрхIа гурахьа дIадувш дола ялаташ дикача фух хила а ялатийна лаьрхIа дIадувча агротехниках дIаде а деза.

Гурахьа ялаташ дIадувча ханна ерригача торонех пайда эца беза зябь сихагIа ахара.

БIаьстан юхье дIа мел дувргдолча ялатийна ханнахьа зябь ахар — бIаьстан юхье дIайийна культураш тешшаме дика хьувкъаргхилара бола тешам. Лаьтта леладара йолча кердача системах зябь дукхха а дукхагIа аха езаш я, хIаьта цу гIулакхо дIадех колхозашеи совхозашеи болх бокъонца вIаштIехьбоаккхилга а ерригача тракторашка шин сменах болх байтилга а.

ДIайийна хинна хIамаш чуийца ялларца аха еза зябь. ХIамаш чуийца яьнначул тIехьагIа 8—10 ди далалехьа аьха яргйоацача участкашка хьалххагIе а лущильникаш токхае еза.

Лаьтта леладара пропашни система юкъейоалаяро дIадех лаьттан-климатически хьалашка хьежжа хIара участкера оахам къаьст-къаьста тоаделга. РСФСР юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи Министерства технически совето яьча решенех, Къилбаседа Кавказа районашта ахкан-гуйран замалахь лаьтта тоадара укх тайпара приемаш могаяй: йокъал увттача шаьрача аренийи центральнии районашкарча Iаьржачеи овкъара бесачеи лаьтташка — тIехьагIа оахам IотоIа а дергдолаш, шаьр а дергдолаш цхьан оагIора боал тувсаш оахам делга. Оасар дукха долча а хий увттача а участкашка шолхленца, тIа-тIа кIоаргагIа лущени а еш аха еза зябь. Михо эрози еча участкашка плоскорезащца е боал ца бехкача нохаращца кийчде деза лаьтта, цига ягIийса юхкаш Iан кIал а йохийташ; хиш дехка лаьтташ долча районашка — юхкаш тедаш лущильникаш токхаелга, хий дехка харшаш доахилга, юхкаш тийдача хий дуллилга, оасар тIадаларга хьежжа из дIадоаккхаш культиваторащца, лущильникашца урагIеи пхорагIеи обработка елга, кIоаргга оахам делга. Лоамашта юхерчеи лоамашкарчеи лаьттай зонашка пхьдаш йоахкача нохаращца босашка пхорагIа де деза оахам. 27—30 см. кIоарга ду оахам, хIаьта аха мегаргбола тIоа биткъагIа болча лаьтта цу тIоана соммал. Деррига кха аьха даьнначул тIехьагIа зулув е пхорагIа макха боакх цу тIа. ХьалххагIе а зябь аьхача участкашка, хIаьта гуйра йIайхеи тIаьдеи йолча хана тIехьа аьхача зяба тIа а ах пара хьисапе обработка йинза яргьяц культиваторащцеи дискаш йоахкача лущильникащцеи. Декъача лоабата хьисаперча лаьтта — цергаш йолча макхащца цхьана дискаш йола деза макхаш даха деза.

ХьажкIаш, шекара свекла, баьца дaараш дIадувргдолча лаьтта зябь ахалехьа хьалхагIа суперфосфатах а теха ширдаьнна кхо дилла деза.

— ХIара участке лостамаш хувц-хувцаш хилийта а, хIаьта иштта боалаш цхьан оагIорахьеи вIашка детташи де а деза оахам. Оахам де доладеча хана кхай йовхьашка агрегаташ юхахьувзача контрольни харшаш даха деза. Контрольни харшаш доацаш дола оахам де могадеш а дац брак лоархIаш а да. Кхай йовхьаш пхорагIа оах. Гурахьа деррига кхаш культурни хьала тIа хургдолаш кийчде деза: уж оасарах цIенде, наькъа йистошка ца оахаш сов дукха йита моттигаш, планах доаца кхашкара наькъаш аха, кIоагаш, ца эша харшаш шаьрде, цхьаь ягIа кIотаргаши гаьнаши шоай овлаш а тIехьа дIаяха. ДIае мегарг мел йола лаьттан участкаш ахара эшаш дола гIулакх де деза хIара колхозеи совхозеи.

ДОАХАН ВО КХОАБ

„Сердалон" селькорий пост

ХОЛМ БУ

Доккхий декхараш да Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхоза цхьоалагIча отделенерча тха шурий-товарни ферма хьайбаш леладерий кхоачашде дезараш. ХIара фуражни Iаттагара 1700 килограмм шура яккха езаш да тхо. Ала деза, цу гIулакха оаха цхьадола толамаш даьха хилар. ДIабахача бархI бетта фермерча хIара Iаттагара яьккхай 1381 килограмм шура.

Цу толамех тоъам ца беш, паччахьалкхенна махулла дукхагIа шура ялара къахьегаш ба тха ферма болхлой. Царех ба дояркаш Исаева ПаьтIамати Бухаева Даккеи, скотник Эдаев Махьмуд, кхыбараш.

Дика Iана кийчо еш да тхо. Шортта доакъар Iалашдаьд. Хьайбай паргIата Iа даккха йиш хургйолаш хьаяьй керда помещени, къаьнаяраш тоаьяьй.

ХIаьта а укх тIеххьарча хана талхаш боагIа тха болх: геттара кIезигьеннай доахангара йоаккха шура. Цунга хьежжа мара хилац хьайбаш леладераштa хьахула материальни хIама а.

ХIана кIезигьяьй тха ферме шура?

Цун керттера бахьан доахан во кхоабилга да. Август бетта ерригача ферме дийнахьи-буси йоаккхаш хинна шура 1300—1400 килограмм яр, хIаьта хIанз йоаккхар 950—1000 килограмм мара яц. Ди тIехьа шура кхы а эшалуш латт.

Ахкан заман цхьа ха яр тха отделене доахан доажаде дIалаьхкача царна шортта доакъар долаш, хIаьта доахана шура а лора. ХIанза-м мел дукха уж дIалехке а бат хьаьнъяла хIама дац ерригача аренашка. Цудухьа тха кулгалхой декхарийла бар доахан чуоттадаь кхоабилга вIаштIехьдаккха. Цхьабакъда, совхоза дирекцеи отделене кулгалхошеи указани еннай деррига доахан доажаде, аьнна, тайп-тайпара доакъар а телаш доахан чуоттадаь кхаба торонаш тха йоллаше а.

В. ЮНУСОВА—доярка.
М. МЕРЗОЕВ—скотник.

Дика болх бу Гудермеса района «Гудермесский» совхоза шоллагIча отделенерча дояркаша - йижараша ТемирсултановгIар Маликаси Маремеи, П. Ташаевас, А. Султаналиевас. Укх шера дIаяхача хана чухь цар хIаране 1850—1900 килограмм шура яьккхай шоаш лелабеча хIара Iаттагара.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) дикагIа бола дояркаш ТемирсултановгIар Маликаи, Мареми, Ташаева Павхан, Султаналиева Арапат.

Д. Василийко сурт.

Ханнахьа кийчде гурахьа дувча ялатий фу

Сорташи фуи дика хилар юртбоахама продукци дикагIа хулийтаргйола гIулакх да. Цудухьа доккха халкъа-боахама декхар лоархIаш да юртбоахама культурай дикагIа дола сорташи гибридаши юкъедоаладар а болх Iилман ларда тIа вIаштIехьа а баьккха дика фу доахилга а.

Фу доаккхилга лакхдара мел эша торонаш йолаш я Нохч-ГIалгIайчен колхозаши совхозаши.

Ховш да, сорт вон дикеи хилар ший маIан долаш долга. Лаьттан-климатически хьалаши агротехникеи цхьатарра йоллашехьа а тайп - тайпара хьувкъамаш доах наха тайп-тайпарча участкашкара, цига дIадийна фу тайп-тайпара хилар бахьан долаш. Дукха моттигаш я юртбоахама культурай керда сорташ производствана юкъедоаладарах хьувкъам 20—30 процент лакхбенна.

Цхьаккха дича а сорташ вIашагIъэде йиш яц, цо хьувкъам лохбу. Вай республике дуккха да керда хьалкхедаь «Скороспелка-3», «Безостая-1» яхараш санна дола кIин сорташ.

Укх шера ерригача республике а дика хьувкъамаш кхедаьд дIаяхача гурахьа дийна хиннача ялатий. Къаьстта хьувкъам дукхагIа луш да районированни сорташ: «Скороспелка-3», «Безостая-1».

Цу сортех долча кIин доккхий хьувкъамаш даьха боахамаш да вай, масала, хIара гектара тIара 26 центнер а цхьайолча участкашкара 50 центнер а ялат даьккха Грозненски шурий совхоз, кIа дIадийнача дерригача лаьттара хIага гектара тIара 24 центнери хIаьта 63 гектар долча лаьттан тIара 38 центнери кIа даьккха Сунженски района XIX-ча партсъезда цIерах йола колхоз, кхыдараш. Цу хIамаша хьахьокх цу боахамаша шоай ханнахьа фу цхьоалагIча классал лохехьа йоацача кондицешка дIакхоачадаь хилар.

Массаза а, кIа оардача ханна цIенде деза фу. Цу гIулакха хIара колхозеи совхозеи мел йола кIа цIенду машинаш фу кхедеча бригаде е отделене вIашагIтоха а цар болх дика вIаштIехьбаккха а беза.

Республикера хьалха латта боахамаш гуйран ялаташ дIаде доладеннад. ДикагIболча механизатораша лакхача агротехнически боараме дув уж дIа.

Цхьабакъда, гуйран ялаташ дIаде деза хахьатIакхаьча йоллашехьа а цхьайолча районаша хIанз а дIаде фу кийчдаьдац. Гудермесски районе гурахьа дувча фуна дIаоттадаь хиннача 23792 центнер ялатех дIадувча кондицешка кхоачадаьдац 17270 центнер мара, цунах хьалхарча классера — 10750 центнер. Курчалой районе планах 8000 центнер хила езача дIадувча кондице боарамга кхоачадаьр 4400 центнер мара дац. Ножай-Юрта районе а цу тайппара дIаоттадаь фу 5250 центнер доллашехьа а, дIадувча кондицега кхоачадаьдац 750 центнер мара.

Ерригача республике гуйран ялаташ дIадера кийчдаь фу 60 процентал дукхагIа дац.

Колхозийи совхозийи кулгалхоша мелъэшар де деза гурахьа дIадувргдола фу цIендаь даккхара, фу цIендеча машинашка шин сменах болх байтара, деррига фу хьалхарча классал лохагIа доацаш хилийтара.

Гуйран ялаташ лакхача агротехнически боараме дIаде а хIара гектара тIа республика зонашка оттадаьча боарамех доагIача тайпара фу дизза дIатасса а деза.

И. МАЛЬСАГОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министерства агроном-инспектор.

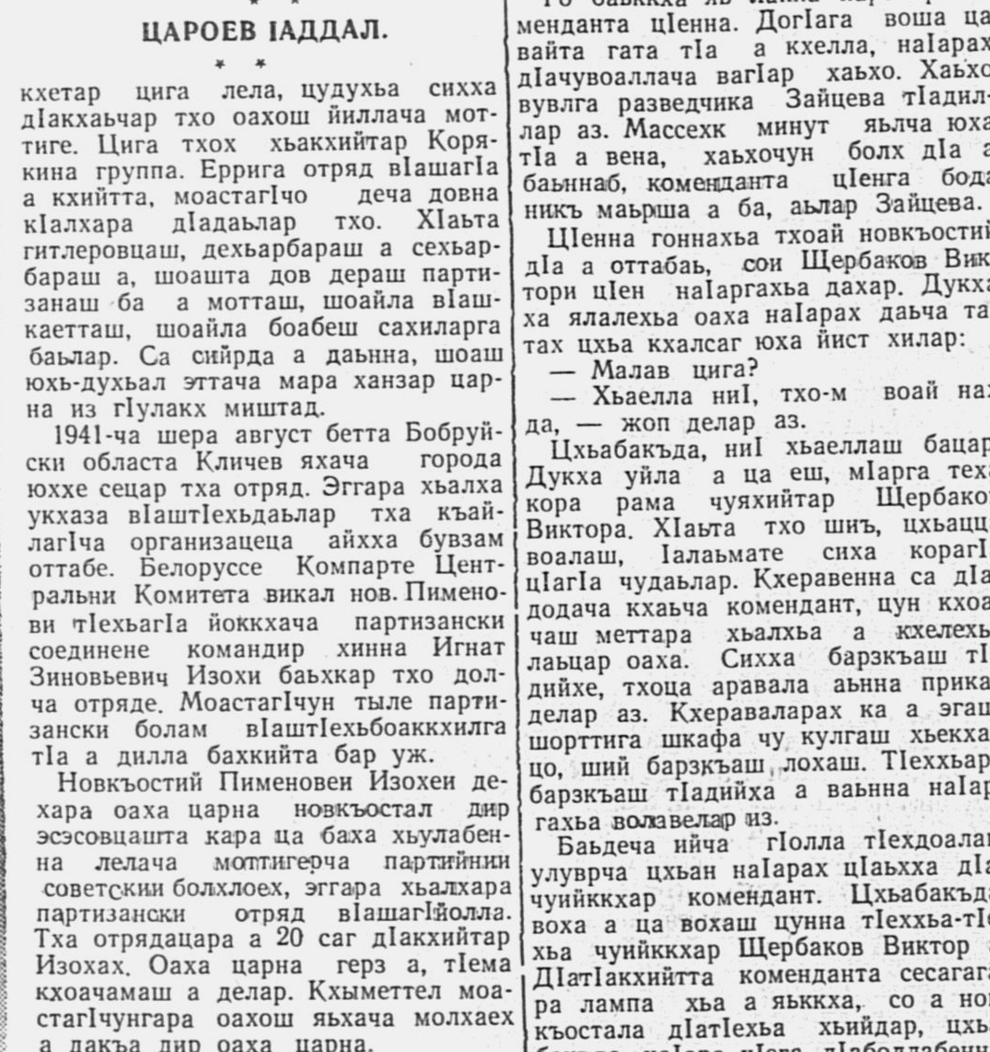
Денал

ТАХАН оаха кепа тох Цароев Дудий Iаддала тхога яздаь дагадоагIараш.

Сийлахь-боккха Даьхен тIом болабеннача эггара хьалхарча дийнахьа, 1941-ча шера 22 июне, къизача моастагIчоа — фашисташта духьал эттар гIалгIай денал дола воI—Цароев Iаддал.

Дудий Iаддал ваьв 1919 шера. 1937-ча шера цо чакхъяьккхай Ставропольски автодорожни техникум. Цул тIехьагIа из деша вахав Луначарске цIерахча Московски паччахьалкхен театральни институте. 1939-ча шера арме вахав. ТIом болабала 12 ди хьалха Калинковически военни училище йистеяьккхай Цароева.

Дудий Iаддалий турпалера гIулакхаш белгал а доахаш СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума Указах Цароева еннай: «ТIема ЦIеча Байракха» орден, «ЦIе седкъа» яха ши орден, «Даьй-мехка тIема 1-ча степена партизан», «Москва лораярах» яха а иштта кхыйола а медалаш.

* *

Бреста ялх километр гаьна 1941-ча шера 22-ча июне эттар со эггара хьалха тIема духьал. Дивизецара керттера бIу тIехьашка баккха аттагIа хургдолаш, моастагIчоа дов деш яр рота командир со а волаш хинна тха батальон.

Сенна дувцаргда вай тIехьашка дувлаш дIаиха дIаьха денош? Уж-м хIанз дувца дог а дагIац. Вешта из-м дешачоа а дац сакъердаме хургдолаш.

Тхоаш, йоккха йоаца тIемахой цхьа группа, моастагIчо го а баь, тхоай дивизе командованеца бувзам а боацаш дисача ханагара дIадоладе лов сона сай дувцар. Цу хана, дуккхаза а даьча тIемаш тIа дукха тIемахой а батальона командир а боа а баь, шовзткъа совгIа саг мара висавацар тхо. Цу йоккха йоацача отряда командовани шийна дIатIаийцар батальонни комиссара Корякина. Къамаьла тIера, нахаца Iимерза, мелла доккха хIама тIакхаьчача ца вохаш саг вар из.

Со разведка начальникалла хьожавир. КIаьдденна, мецденна, гIойле еха, бIаргча бутт баьккхар оаха хьунашка гIолла хьувзаш. МоастагIчун мерий кIалхара хела дIаихар отряд. ВIалла дага доаццача хана моастагIчоа дов а дийя, тхоаех саг ца лозавайташ дIаухар. Дика камаьхал а йоалаш дов даьчул тIехьагIа, фронт йолча оагIорахьа ца югаш, дукхагIча хана, фашистий тылагахьа кхувлар Корякина отряд, уж лерах тувлабар духьа.

СалаIа хайшача хана, тIемахой сагот ца далийтар духьа, бера хана ше леладаь сакъердаме хIамаш дувцар тхона Корякина. Тхоашкара хало тхона йицъеш, чураш хада санна деладеш хоза дувцар цо уж хIамаш.

Хьунашка гIолла лелача хана дукха нах тIабетталора тха отряда. Цхьацца бахьанийца шоай доакъоех къаьста тIемахой бар тхох хьабетталуш хинна дукхагIбараш. Цкъаза 15—20 саг волаш йола бIарчча группаш а хьаетталора тха отрядах. Дукха ха ялалехьа бIаь совгIа саг хилар отряде. МоастагIчоа чIоаггIа унзара низ бар из. Тхоаш мел кхаьчача метте моастагIчоа чIоаггIа Iоткъам хургбола хIамаш де гIертар тхо. ТIаьш лелхийтар. бIух етта эшелонаш ахка ухийтар, тIема-кхачан обозаш йохайора.

Цкъа Осиповичи яхача юрта гаьна доаццаш, немцаша дуккха доагор лоаттадеш йолча цхьан аэродрома тIакхаьчар тхо. Из аэродром йохаелга чIоагIдир. Бийса яхача хана теIIа аэродрома тIа а яха, цIаьхха охрана дов доладир отряда. Цу тайпара хIама хург ма дий, аьнна, дага ца хинна гитлеровцаш, корзагIа а баьнна, аэродроме гIолла хьувзар, тха пулеметаша догIа санна тIадеттача пхорчашта кIал. Массехк минут ялалехьа, цхьаккха саг ца вуташ, цIенъяь йийна дIаяьккхар гарнизона охрана. Лелхача бензина цистернаша ду таташ тIехьа а долаш дIаяхар тха отряд. Еррига аэродром лотаенна йоагаш яр. Цига баьхача наха хьадийцачох, бIарчча ди-бийса даьккхар немцаша из цIи яьннача дIатIабаха ца могаш.

Цкъаза кхы а чоалханегIара операцеш а чакхйоахар отрядо. Цкъа разведка хоам бир, юкъе йоккха листа хьу а йолаш, дехьеи сехьеи гIолла Бобруйскагахьа бодача шин новкъа бодаш моастагIчун бIу ба, аьнна.

Немцаша шоайла вIаши дов дергдола гIулакх оттаде, аьнна, план оттайир Корякина. Цу гIулакха ши группа а яь йийкъар отряд. Царех цхьан группана керте эттар Корякин, хIаьта шоллагIча группа командиралла со хьожавир. Царех хIара группана хьалхашка лаьттар цхьа декхар дар: дехьа новкъа а сехьа новкъа а бодача немций бIуна цхьан ханна дов делга, дов сих мелу, немцаша шоайла вIашка дов дергдолаш, хьуна юкъе кIоаргагIа чугIолга, цу тайпара немций шоайла вIаши боабелга.

Боад болашехьа а къайлагIа тIонаькъашта гарга а даха, доккхача хенашта тIехьашка лечкъар тхо. Шовзткъе итт метр мара тхона гаьна йоацаш, цхьаннена тIехьа шоллагIъяр а йолаш тIо-новкъа гIолла дIаухаш яр немций колоннаш. Юкъ-юкъе царел хьалха ювлар хьакимаш тIабагIа легкови автомобилаш, царех автомобиль IотIанийсъеннача хана, бегIача санна нийсбале дIа а этте, безбийя тIехбоалийтар шоай хьакимаш колоннашцарча эпсараша.

ТIеххьара а хьакхаьчар оаха йилла ха. Хоам беш хьуна тIехьашкахьа ракета урагIа йоддашехьа а, догIанха даша пхорч фашисташта тIа а мохкадеш, дов дIадоладир оаха. Цхьабакъда, дукха дIаьхдаланзар немций корзагIбалар. Цар сихха кхетадир шоашта духьал дов дераш дукха нах боацилга.

Цхьа батальон хиллал салтий хьа а оттабаь, тхона духьал наступлени йолайир цар. Юха ду дов ца а социйташ, тIагIерта немций тхоашта тIехьа хьачу а увзаш, кIоаргагIа хьуна юкъе дIачуухар тха группа. Дукха ца говш тхона тIехьашкахьа сихха-сиха топаш ювла яьлар. Из Корякина группа ду дов дар. Йоккхача хьунагIа, цу тIа а баьдеча бус, цIаккха ца соцаш, тIа-тIа сихлуш деш дов а хилча чIоагIа хала да шийвар малав, наьхавар малав къоастаде. Цхьабакъда, тхох хIаранена геттара дика довзар хьунагIара массе наькъа такилг, тхо дика кхетар цига лела, цудухьа сихха дIакхаьчар тхо оахош йиллача моттиге. Цига тхох хьакхийтар Корякина группа. Еррига отряд вIашагIа а кхийтта, моастагIчо деча довна кIалхара дIадаьлар тхо. ХIаьта гитлеровцаш, дехьарбараш а сехьарбараш а, шоашта дов дераш партизанаш ба а мотташ, шоайла вIашкаетташ, шоайла боабеш сахиларга баьлар. Са сийрда а даьнна, шоаш юхь-духьал эттача мара ханзар царна из гIулакх миштад.

* *

ЦАРОЕВ IАДДАЛ.

* *

1941-ча шера август бетта Бобруйски областа Кличев яхача города юххе сецар тха отряд. Эггара хьалха укхаза вIаштIехьдаьлар тха къайлагIча организацеца айхха бувзам оттабе. Белоруссе Компарте Центральни Комитета викал нов. Пименови тIехьагIа йоккхача партизански соединене командир хинна Игнат Зиновьевич Изохи баьхкар тхо долча отряде. МоастагIчун тыле партизански болам вIаштIехьбоаккхилга тIа а дилла баххийта бар уж.

Новкъостий Пименовеи Изохеи дехара оаха царна новкъостал дир эсэсовцашта кара ца баха хьулабенна лелача моттигерча партийнии советскии болхлоех, эггара хьалхара партизански отряд вIашагIйолла. Тха отрядацара а 20 саг дIакхийтар Изохах. Оаха царна герз а, тIема кхоачамаш а делар. Кхыметтел моастагIчунгара оахош яьхача молхаех а дакъа дир оаха царна.

Тха наха а керда вIашагIъеллача отрядо а хьинаре деш дола гIулакхаш зе ца луш бисанзар немций. Оаха дечарна жоп а луш, цар сихдир маьршача наха духьал шоаш ду къиза низаш. Партийнии советскии балхаш тIа хиннача наьха дIабаха ца кхувш юхебисача дезалех хIаранецара цхьацца сага топаш техар немцаша Бобруйскеи Кличевеи. Каралоацама лувца а лувцаш дукха нах набахта бехкар.

Бахача наха дехар а даь оаха соцам бир цар даьча зуламашта эсэсовцашцара чIир леха. Со командир а волаш лаьрхIа группа яхийтар городе Кличеве. Малх чубузаш наькъа арадаьлар тхо. Бахьа безаш хинна никъ башха дукха а бацар, ткъаьх километр мара. Диъ сахьата дIакхаьчар тхо лийрхIача метте. ХьалхагIа дIабахийта разведчикаш города юххе, оаха йиллача метте тхога хьежаш бар. Разведка яхачох, гитлеровски гарнизона керттера дакъа школе дар. Цига йиллаяр цар шоай комендатура а. Ший къизалца, наха деча низашца ерригача областе а бIагалваьнна хинна комендант ше города центре вахар, комендатурана кхоъ-йиъ квартал гаьна.

Новкъоста Изоха дийцачох, вайцига баьхача немцех вар из комендант. ТIом хьалца цхьанна хIаманца белгал а ца воалаш Кличеве ваьхавар. Беррига бехктокхамера советски болхлой а цар дезалаш а дика бовзаш вар из. Хьагучох, шпионаж лелаеш хиннавар. ХIа аьнна фашисташ хьатIа ма баьхкке а гучаваьлар. Гитлеровски эскара майора чин а денна, города коменданталла оттаваьвар из.

Тха ираза бийса баьде енаяр. Еррига сигале дIалоацаш тIаяьхка морхаш яр. Дукха ца говш дарзагIа догIа доладелар. Сага хоа ца луш городах чуделар тхо. Со а волаш группацара пхи саг коменданта цIенгахьа вахар, хIаьта юхевисаь ткъаьх саг, лейтенант Моряков керте а волаш, комендатурана тIатеIар.

Го баьккха яь лакха карт яр коменданта цIенна. ДогIага воша ца вайта гата тIа а кхелла, наIарах дIачувоаллача вагIар хаьхо. Хаьхо вувлга разведчика Зайцева тIадиллар аз. Массехк минут яьлча юха тIа а вена, хаьхочун болх дIа а баьннаб, коменданта цIенга бода никъ маьрша а ба, аьлар Зайцева.

ЦIенна гоннахьа тхоай новкъостий дIа а оттабаь, сои Щербаков Викттори цIен наIаргахьа дахар. Дукха ха ялалехьа оаха наIарах даьча татах цхьа кхалсаг юха йист хилар:

— Малав цига?

— Хьаелла ниI, тхо-м воай нах да, — жоп делар аз.

Цхьабакъда, ниI хьаеллаш бацар. Дукха уйла а ца еш, мIарга теха кора рама чуяхийтар Щербаков Виктора. ХIаьта тхо шиъ, цхьацца воалаш, Iалаьмате сиха корагIа цIагIа чудаьлар. Кхеравенна са дIадодача кхаьча комендант, цун кхоачаш меттара хьалхьа а кхелехьа лаьцар оаха. Сихха барзкъаш тIа дийхе, тхоца аравала аьнна приказ делар аз. Кхераваларах ка а эгаш, шорттига шкафа чу кулгаш хьекхар цо, ший барзкъаш лохаш. ТIеххьара барзкъаш тIадийха а ваьнна наIаргахьа волавелар из.

Баьдеча ийча гIолла тIехдоалаш улуврча цхьан наIарах цIаьхха дIачуийккхар комендант. Цхьабакъда, воха а ца вохаш цунна тIеххьа-тIехьа чуийккхар Щербаков Виктор а. ДIатIакхийтта коменданта сесагагара лампа хьа а яьккха, со а новкъостала дIатIехьа хьийдар, цхьабакъда, наIара чIега дIаболлабеннабар. Балам гIортабаь дIаелла хьежар со из, цунах хIама хиланзар — ниI чIоагIа яр. ТIаккха дIакхайда ийча латта дIаьха нажа гIанд хьа а ийца, наIарах из детта волавелар со. ТIеххьара а, чIега хьа а ийккха, ниI хьаеллаелар.

Бе доаллаш диг а долаш, йист а ца хулаш, ше-ше из диг даккха гIерташ боахкаш бIаргабайра сона лампа сердалах коменданти Щербаков Виктори. ТIатоIIаяь тепча теха аз комендант Iовиллар. Фашиста дергдар тхоаш даь даьнначул тIехьагIа комендатура йолча оагIорахьа дIахьийлхар тхо. Лелхаш бомбаши ювлаш автоматаши яр цу оагIорахьара хьахозаш. Хургдар хинна доаллаш мара тхо тIакхачанзар цига. Комендатура юхе хIама ца дуташ йохайир. Дийна волаш цхьаьцаI эсэсовец кIалхара валанзар. Тха группацара цхьаккха саг а вензар. Ше лоралуш ца хиларах алхха цхьан Зайцева когах лоадам боаццаш чов мара хиланзар.

Комендатура готтачеи тIаьдачеи подвала чу лаьца воаллаш ткъаь иттех саг вар. Ураотта ца могаш, селла кIалбиса а дукха нах бар царца. Хьа а лувцаш кара арабаьхар оаха уж. Иштта дагадоацаш шоаш мукъабахарах гIадбаха дог чIеххаш, гIелбаларах чукхийттача басилгаш тIа гIолла хийцца бIаргех хий Iоухар цхьабараштa.

Партизанаш латтача моттигашка леладаь ца Iеш, цу районел гаьнна арахьа а леладора тха отрядо ший тIема гIулакхаш.

Август бутт бовш, къайлагIарча комитетацарча бувзамга гIолла тхона хьахайра, шоай танкашта цига ремонт ергйолаш, Минске станкостроительни завод гитлеровцаша болх бе йолаялийтай, аьнна. Из завод болх бергбоацаш соцаярах вай эскара фронте мел йоккха оатто хургья геттара дика кхетадора оаха массане а, хIана аьлча танкаш кIезигагIа ме хул лаьгIлора немций низ.

(ДIахододар хургда).

СПАРТАКИАДА ЧАКХЪЯЬННАЙ

Чакхъяьннай Нохч-ГIалгIай АССР-а кхоалагIа спартакиада. ДIадахача кIирандийнахьа «Красный молот» завода спорта Двореце вIашагIкхийтар спартакиаде дакъа лоацаш хинна спортсменаши спорт дукха езараши.

Гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета председатела заместитела нов. Мамаева. Цо белгалдаьккхар спартакиадах доккха беркат даьнналга. Дуккха-дукхагIа хиннаб разрядаш йола спортсменаш. Финальни къовсамашка дакъа лаьцад 1800 сага, царна юкъе вар 37 спорта мастер, 297 хьалхара разряд яраш. Спартакиаде дакъа лоацаш хиннай 22 физкультура коллектив.

КхоалагIча спартакиаде хьалхара моттиг яьккхай «Труд» общества спортсменаша. Царна нов. Мамаева елар Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета хьожаяь хинна йоккха призи хьалхара степена дипломи. Из котало шозлагIа яьккхай «Труд» общества спортсменаша.

Царна тIехьа йоагIа «Буревестник», «Урожай», «Спартак», «Динамо», «Локомотив», «Трудовые резервы», Грозненски гарнизона спортсмений коллективаш. Призаш яьхай МагIалбика города командаи Наурски районерча спортсменашеи.

ХIанз вай республика дикагIбола спортсменаш 1963 шера хургйолча РСФСР халкъий спартакиадага кийчбала болалургба.

Сурта тIа: кхоалагIча спартакиада хьалхара моттиг яьккха «Труд» общества волейбольни команда.

В. ЕФИМЦЕВА сурт.

Месячникага кийчбалара гIулакх во лел

Республикански драматически коллективай месячник дIайолаяла кIезига ха мара йисаяц. Драматически коллективай месячника ши тур хургья.

ЦхьоалагIча октябре денз пхийттлагIча октябре кхачалца хьалхарча туре районни смотр хургья, 20 октябре денз 30 октябре кхаччалца шоллагIча туре республикански смотр хургья. ДикагIа йола театральни самодеятельни коллективаш къоастае торо хулийтаргья смотро.

Мишта кийчлу цу смотрага республикера районаш? Цхьаццайолча районашка смотра кийчбалар гIулакх хIанз а дIадоладьдац. Республикански йиъламгIа смотр йистеяьлча денз дукхагIа йола районни культурай отделаш сатийна Iеш я, хургйолча смотра уйла а ца еш. Къаьстта во лел смотра кийчбалар гIулакх Первомайски районе. Месячника кийчбалара цу районий юрташкарча клубай цхьаккха коллектив дакъа лоацаш яц. Юрташка дукха кагирхой ба драматически коллективашка дакъа лаца безам болаш. Бакъда, драматически коллективаш вIашагIйохкара, цар болх дIаболабара терко еш бац дукхагIа йолча клубай заведующеш.

Первомайски районни центре а во лел смотра кийчбалара гIулакх. Цхьан актах латта эрсий меттала яьккха Х. Ощаева «Силасат» яха пьеса мара хIама яц цар оттае лаьрхIа.

Иштта ледара латт из болх Шаьла районе а.

Смотр дIайолаяла 15 ди мара дисадац. Районий юрташкарча клубашка деррига хьалащ да драматически коллективаш дика кийчъе. Юхейиса ха зехьа йоа а ца еш смотра кийчбалара болх вIаштIехьбаккха декхарийла ба районни культура отделай заведующеш.

А. МИСЛОУРОВ,
халкъа творчества ЦIен методист.

Пассажирий йоакхо е

Грозне трамвайш сеца цхьаццайола моттигаш дика кийчъяь я. Цхьабакъда, дукхагIъяраш хIанз а тоаянза я. Ах шу гаргга ха я Октябрьски районе трамвайш аттагIа юхахьувзаргйолаш наькъаш тоадаь. Уж наькъаш тоадарах доалаш дац гIулакх. Нах тIахувжа беза моттигаш доккхий ораш доахкаш, тоаянза я.

56-ча участке пассажирашта хьалдаь цIа а догIа делхача хана кIал саца йиш йоацаш догIа Iочуухаш да. Цу участке трамвайш сеца моттигаш тоаяра эша жагIа, материалаш кийча латташ я, хIаьта а из болх сихагIа йистебаккхара къахьегаш бац трамвайни треста кулгалхой.

И. ЛЮЛЯКИН.

ГРОССМЕЙСТЕР В. СМЫСЛОВ ГРОЗНЕ

«Шахматий кIира» дIахьоча хана шахматех ловзилга Нохч-ГIалгIай мехка бахача наха юкъе дукхагIа доаржадар духьа вайцига Грозне венав дунен экс-чемпион, гроссмейстер В. Смыслов. Цкъа ловзаш 27 доска тIа лайзар из «Труд» яхача ДСО шахматисташца Грозненски мехкдаьтта техникум чуйолча цIеношка. Кот-ийша воацаш лайзар: А. Горбачев — ЦРМЗ токарь, М. Шапченко — техникума геофизически отделенера студент, Ф. Литвинов — Гипрогрознефта инженер, Г. Осинский — мехкдаьтта Iилматохкама института инженер.

Краснодари Грозныйи ловзаш городашта юкъера хьалхара тур ловзайир городской шахматни клубе. Счет 4 1/2 : 4 1/2 а йолаш, Богданов — Гайворонске парти тIехьа а йоаккхаш чакхъяьлар из.

В. ЛАНСКОЙ.

ЛадувгIа радиога

27-ча сентябре: 6.40 — «ХьажкIаш лелаераша шоай дош кхоачашду» — передача (гIалгIай меттала); 6.50 — хоамаши передачай программеи; 7.15 — «Грозненский рабочий» а «Комсомольское племя» а яхача газетий обзор; 8.20 — Советски Союзереи доазол дехьареи хоамаш (нохчий меттала); 8.30 — «Сердало» газета обзор; 8.45 — пионераштеи школьникаштеи передача (эрсий меттала); 16.00 — халкъа музыка; 16.25 — кагирхошта йола передача (гIалгIай меттала); 16.40 — керда хоамаш (гIалгIай меттала); 16.50 — Алма-Атера ю передача (нохчий меттала); 17.05 — керда хоамаш (нохчий меттала); 17.20 — «Октябра сийна йола къахьегама вахта» — передача (нохчий меттала); 17.35 — ашраий антракт; 17.50 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.05 — «ХIара колхозхочоа—механизатора говзал» — радиошкола (эрсий меттала); 18.30 — радиоладувгIархой заявкех концерт.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ООН-а декхар—хано дIадехарашка хьежжа ший болх дIабахьар

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). СССР-а правительства тIадилларах СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыкос ООН-а Генеральни Ассамблея XVII-ча сессе председателага дехар дир ерригача паччахьалкхенаштеи халкъаштеи боккха лоархIам болаш дола, ше къаьсттаи саготагIеи дола дош а лоархIаш, «Герз дIадаккхара экономически программа» яха пункт ООН-а Генеральни Ассамблея вурийттлагIча сессе дувца оттадеча дешашта юкъехьо, аьнна.

Объяснительни записка тIа йоах, машар безача халкъаша массане а цIендаь герз дIадаккхара тIехь, кхетамца доацаш сихдаь герз хьаделга дIадаккхара а дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара а тIехьа лоаттабеча къовсамо хIанз дунен халкъашта юкъерча вахара хьалхарча плане оттаьй герз дIадаккхара экономически программа.

1962 шера 10 июле Москве вIашагIкхийттача массане а цIендаь герз дIадаккхара тIехьарча Дерригдунен конгрессе ше къамаьл деш СССР Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущева хьахьекхар, йоах дIахо объяснительни записка тIа, хIанз сихдаь герз хьадеш болча бух боацача кIоага чу кхувсаш йоаеш йола дуккха миллиардаш средстваши ресурсаши машаререча, хIамаш хьадеча гIулакхашка хьожаярах дунен дерригача мехкашка кхоачаргйола шоаш экономически дегIаахара йола Iалаьмате йоккхий торонаш.

ВIашагIкхийттача Къамий Организаце декхар — хано дIадехарашка хьежжа шоай болх дIабахьар а, массане а цIендаь герз дIадаккхара хьакъехьа договор дарга а ца хьежаш, герз дIадаккхара экономически программа ший байракх а лоархIаш шерра йоаржаяр а. Хоадам боацаш долча къамаьлех кхоачамбаь ца а Iеш, хьаддача планах оттае еза массане а цIендаь герз дIадаккхара хьалашка тайп-тайпара мехкаш экономически дегIадахкара йола перспективаш.

Записаца я «Герз дIадаккхарах мукъаьнна средстваши ресурсаши машарерча гIулакхашка хьожаяра декларацe» проект.

Кхо шу хьалхагIа, йоах декларацe проекта тIа, Советски Союза инициативах массане а цIендаь герз дIадаккхара хьакъехьа решени йир ВIашагIкхийттача Къамий Организаце Генеральни Ассамблея. ВIашагIкхийттача Къамий Организаце вIашагIъеллача 18 паччахьалкхен Комитето Женеве йийцай массане а цIендаь герз дIадаккхара хьакъехьарча договора проект. Комитетаца дакъа лоаца дукхагIа йола паччахьалкхенаш цу договора тIехьа хинна йоллашехьа а, нийса решени е маганзар.

Цу юкъа сихдаь хьадеш да герз. ЦаI харжа дезача кхьчад халкъаш — е массане а цIендаь герз дIадоаккхилгеи бохаргбоаца машари, е сихдаь герз хьаделгеи машар хIалакбеш болча термоядерни тIемгахьа карчилгеи.

ХIанз а ха йисай дуненна тIабена кхерам дIабаккхара. Сихдаь герз хьадара планашта, тIемеи агрессеи планашта духьал йоаккхалургья дунен халкъашка массане а цIендаь герз дIадаккхара йола шоай план, доттагIлени машарерча боахама гIулакхашта цхьана къахьегарeи программа, хIаьта цар из духьалъяккха а еза.

Цунца дувзаденна декларацe проекта тIа дерригача дунен паччахьалкхенийи халкъийи уйла тIаерзаю герз дIадаккхара экономически оагIонна а.

Массане а цIендаь герз дIадаккхаро, йоах цу тIа, паччахьалкхенаши халкъаши мукъадоахаргдар тIема гIулакхашта еча расходий халача дукъах, йиш хулийтаргъяр хIанз тIема гIулакхашка дIаухийташ дола 120 млрд. доллар адамленна саггота эшача гIулакхашка хIара шера кхы тIа совнагIа дIаахийта. 25 шера герз дIадаккхарах ерригача паччахьалкхенашта 3000 млрд. доллар совдаргдар. ХIанзалца хьа дунен тIа мелдолча адамий къахьегамо хьадаьча рузкъай берригача маьха нийса хIана дац аьнна да из ахча.

Машареча боахамаи халкъий вахар тоадараи эшача гIулакхашка дахийта тарлургдар массе тайпа герзашка, амуницешка, стратегически запасашка дахийта, пайда хьа ца боалаш дада Iалаьмате дукха рузкъаш, хIаьта иштта мукъабалийта йиш хургьяр эскарашкеи тIема промышленностеи балхаш деш бола итташ миллионаш нах, цар кхетамах а низах а машарерча вахара пайда эца йиш йолаш бола.

ХIанз укх сахьате паччахьалкхенаша тIема гIулакхашта доаду ахчаши кхоачамаши машарерча гIулакхашта хьожаделга, белгалдоах декларацe тIа, чакхдаккха йиш я массе мехка беркат а доалаш, цар халкъа боахама хулаш цхьаккха зе а доацаш, хIаьта цунга довлача юкъагIара массане а деррига а герз дIадаккхарца ювзаенна йола проблемаш къоастае йиш я къамаша а дунен халкъаша а доагIаш дола новкъостал дарца.

Герз дIадаккхарах дерригача мехкашта Iалаьмате боккха пайда баргхилар хьаддача масалашца хьахьокх декларацe тIа. Укхаза ювцаш йола проекташ, белгалдоах цу тIа, дердайнача наьха кхоачашхургйоаца уйлаш яц, уж кхоачаш хила йиш йолаш я, Iилманнеи техниканеи тIеххьара гучаяьннача говзалий лоархIам а беш, цIи хезза болча Iилмахоша оттаяь я уж. ХIанз укх сахьате дунен тIехьайисача районий экономически а культурни а гIулакхаш дукха ха ялалехьа овлан тIара эргадоахаргдар уж проекташ чакхъяхаро.

Герз дIадаккхарои Iалаьмате дукха кхоачамаш машарерча гIулакхашта хьожадарои, йоах тIеххьара а декларацe проекта тIа, шерра никъ хьабелл цхьатарра нийса бокъонаш а йолаш, шинна оагIонна пайдана а долаш паччахьалкхенашта юкъера машарера гIулакхаш дегIадахкара. Дунен халкъашта юкъера экономически бувзамаши цар шоайла вIаши тIо-новкъостал дари дегIадар пайдана да дерригача мехкашта, доккхийчарна а зIамигачарна а, экономически кIезига дегIадаьхкараштa а геттара чIоагIа дегIадаьхкараштa а, цо Iалашдергдар производство дегIайоагIилга, бе болх лургбар миллионаш болча кердача наха.

Цу дийцарий лоархIам а беш, машареи вIаши гIулакхаш а леладеш машаре вахареи лаккхара идеяш дага а кхоабаш, **Генеральни Ассамблея чIоаггIа кхайкарал ду** ерригача паччахьалкхений правительствашка массане а деррига а герз мамогга сихагIа дIадаккхара хьегаш дола къа совдаккхара даггара уж тIа а хьехаш, укх декларацe хьалхашка оттадаь кертера гIулакхаш кхоачащдара **тIахьех** еррига паччахьалкхенаш, генеральни секретара гIулакх кхоачашдеш волчоа **тIадулл,** массане а деррига а герз дIадаккхара хьакъехьа договор дарга а ца хьежадеш, хIанззехьа а Азе, Африка, Латински Америка экономически кIезига дегIадаьхкача мехкий правительствашца массане а деррига а герз дIадаккхарца мукъа доалаш дола рузкъаш цар экономика дегIайоалаярга а дохийташ царна новкъостал дара дунен халкъашта юкъера программа кийчъяра хьакъехьа эшаш йола консультацеш елга, из программа ООН-а Генеральни Ассамблея аргIанарча XVIII сессена ювца хьалхашка яхийлга, **из чIоаггIа тешаш я** хьаькъалеи нийсхони принципаш котъяргхиларах, общества вахаре цIаккха а тIемаш хургдоаца хьалаш дерригача дунен тIа чIоагIлургхиларах, адамий дукхача тIехьенаша хьадаь Iалаьмате дукха рузкъаши кхоачамаши дIакхехкаш йолча, герзашта еча кийчонашта меттел, лаьттан тIара вахар тоадара доккха беркат доалаш йола халкъий цхьоагIо хьахургхиларах».

СЕРДАЛО
4-гIа оагI. 27 сентябрь, 1962 ш.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.

Йоккха зал — «Мехкашка гIолла Одиссея баьха го».

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — «ЗIамагIа волча виIий улица».

Долалу: 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6,30, 8.30, 10.30.

ЗIамига зал № 2 — «Нахи оакхарийн».

Долалу: 9, 1, 5, 9.

ЗIамига зал № 3 — «Нахи оакхарийн».

Долалу: 9.30, 1.30, 5.30, 9.30.

«Родина» яхача кинотеатре.

«Мехкашка гIолла Одиссея баьха го».

«Суоми лаьтта вIашагIкхетар» (дIаьхдаь сеанс).

Долалу: сайрийна 9 сахьат даьлча.

Советски районе. Советское яхача юрта вахаш волча Мусаев Вахас суде деннад г. Грозне, Революце проспекте, 49, яхаш йола Тепсаева Тамара ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда Советски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15, Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15, Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.
1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.
Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.
СФ05155 Заказ № 5016.